

TELEMARK BONDELAG

ÅRSMELDING
2013

Vi får Telemark til å gro

! Ring oss på **03100**, eller snakk med din forsikringsrådgiver

Det skal ikke skje ulykker på min gård!

Skadeforebyggende tiltak er viktig! Fortsatt har vi svært mange branner i driftsbygninger i landbruket i Norge. 2013 ble dessverre også et brannår.

70 % av brannene skyldes feil på elektrisk anlegg eller feil ved bruken av elektrisk utstyr.

Sørg for at det elektriske anlegget på gården din er i orden. Sørg for å ha avtale om elkontroll med termografering – da får du betydelig rabatt på forsikringene også.

Gjensidige

TELEMARK BONDELAG

Årsmelding 2013

BONDESANGEN

All kultur er dyrken -
først og fremst av jord,
der er moderstyrken,
først bak ploegen gror
samfunnslivet frem,
bygd og by og hjem,
første bonden var
hele landets far.

Sterk som havets bølge,
Norges Bondestand,
sine fedre følge,
tro mot Gud og land.
Bølg til tegn derpå
blad og aks og strå,
bølg fra støl til strand
om vårt fedreland.

Innhald

Årsmøtet 2013.....	4
Æresmedlem	7
Tillitsvalde i fylkeslaget.....	7
Representasjon.....	9
Fylkeskontoret.....	11
Styret sitt arbeid	12
Saker til høyring.....	12
Samfunnskontakt.....	38
Organisasjonsarbeid.....	54
Prosjekt	57
Meldingar	61
Rekneskap.....	66
Medlemsoversikt.....	68
Leiarar og kasserar i lokallaga.....	69
Rekneskapskontor /-lag.....	71

at skog
Best på skog

Sertifisert skogbruk

www.atskog.no
35 58 82 00

Årsmøtet 2013

Telemark Bondelag hadde årsmøte på Bø Hotell, Bø 8. og 9. mars 2013.

Møtet starta fredag kveld med ope temamøte: ”Matproduksjon om ti år – kven produserar maten og kvar skal den produserast?”. Etter innleiing ved Synne Vahl Rogn, styremedlem i Norges Bondelag og Kjell A. Sølverød, leiar i Telemark Bondelag var det paneldebatt med følgjande deltakarar: Terje Lien Aasland, Ap, Jan Gunnar Knutsen, H, Terje Riis-Johansen, Sp, Geir Jørgen Bekkevold, KrF, Gry-Anette Rekanes Amundsen, Frp.

Debattleiar: Styrk Fjærtøft Trondsen

Ordinært årsmøte laurdag. Møteleiar, Tone Edland, ønskte vel møtt til årsmøtet.

Det møtte 23 representantar frå 20 lokallag. I tillegg til styret møtte det representantar frå Telemark Bygdekvinnelag, bygdeungdomslag, styret i Norges Bondelag og Telemark Bondelag, i alt 33 representantar.

Frå Norges Bondelag møtte 2. nestleiar Brita Skallerud frå Akershus.

Innkalling og sakliste blei samrøystes godkjent. Kjetil T. Marker, Gjerpen og Hans Torkild Flåterud, Saude og Nes blei valt til å skrive under protokollen. Årsmelding blei samrøystes vedtatt og rekneskapen blei tatt til orientering. Årsmøtet gjorde også vedtak om godtgjering til tillitsvalde i fylkeslaget.

Fylkesleiar Kjell A. Sølverød heldt tale til årsmøtet og var innom følgjande tema: Sentral landbruksmelding, brot i jordbruksforhandlingane, landbruksmelding for Telemark, foredling og marknad, verkemiddelapparatet.

Brita Skallerud på talarstolen, engasjert som alltid!

Tone Edland fekk rosemåla bolle og stor takk for arbeidet ho har gjort som styremedlem og nestleiar i Telemark Bondelag gjennom mange år. Til høgre fylkesleiar Kjell A. Sølverød.

Brita Skallerud, 2. nestleiar i styret i Norges Bondelag, innleidde til debatt om jordbruksforhandlingane 2013 og stortingsvalet 2013.

I tilknytning til Sølverød og Skallerud sine foredrag, årsmelding og rekneskap blei mange aktuelle saker tatt opp.

Årsmøtet vedtok arbeidsplan for 2013-2014:

Hovudstrategi for Telemark Bondelag

- Skaffe yrkesutøvarane i landbruket likeverdig inntekt og fritid jamført med andre grupper
- Utvikle lønsam næringsverksemd basert på gardens samla ressursar
- Vere haldningsskapande i opinionen, i allianse med andre der det høver
- Utvikle eigen organisasjon

Dette vil vi oppnå ved å prioritere følgjande arbeidsoppgåver:

- Kontakt fylkeslag – lokallag
- Media/kommunikasjon
- Årlege arrangement
- Utdanning og kompetanse/rekruttering
- Politisk arbeid
- Jordbruksforhandlingane 2013
- Landbruksbasert næringsutvikling
- Areal- og grunneigarsaker
- Rovviltforvaltning

Årsmøtet vedtok følgjande fråsegner:

Gaupekvote (*Innspel frå Flatdal Sauavlslag*):

For 2013 blei det i region 2 fastsett ei fellingskvote på 35 gauper, herav 9 hodyr eitt år eller eldre. Etter mindre enn 2 veker jakt og 22 felte dyr blir jakta stoppa pga av oppfylt hodyrkvote. Dette er det same som vi opplever år etter år. Det hjelper lite med høg totalkvote når hodyrkvota blir sett så lågt at totaluttaket blir langt mindre enn planlagt. Dette fjernar oss frå vedtekne bestandsmål og representerar framleis store tap i sauehaldet. Vi må nærast mogleg bestandsmål.

Gaupene i Norge er ein del av ei større samanhengande norsk/svensk gaupestamme som tel fleire tusen dyr. Det er lenge sidan Skandinavia har hatt ei så kraftig gaupestamme. Ingen jeger i felten ser forskjell på ei ho- eller hanngaupe. Uansett er fordelinga ca ein halvpart av kvar. Det er difor å kaste blår i auga på folk å fastsette ei totalkvote som er nær fire gonger så stor som hodyrkvota. Det er hodyrkvota som må opp skal vi klare det planlagde uttaket.

Årsmøtet i Telemark Bondelag oppmodar på det sterkaste den lokale Rovviltnemnda om å setje fokus på hodyrkvota i framtidig kvotetildeling. Det er denne kvota som i realiteten bestemmer totaluttaket.

Uttale frå Telemark Bondelag:

Sentral landbruksmelding ”Velkommen til bords”, seier at vi skal produsere mat til 1 million fleire menneske i Norge i 2030 . Det betyr 1 % auka matproduksjon pr år dei neste 20 åra. Meldinga seier også at regionen Agder og Telemark har spesielle utfordringar. Pila har peika nedover ei stund, men årsmøtet i Telemark Bondelag vil snu pila oppover att.

Telemark har moglegheit til auka bruk av arealressursar, spesielt i utmarka. Auka beitebruk bidreg til auka trivsel på bygda for bygdefolk, reiseliv og for beitebrukaren sjølv.

Årsmøtet meiner vi også kan bruke innmarksressursane betre i Telemark . Føresetnaden er då å endre virkemiddelbruken over på å stimulera kvalitetsauke og til auka avling pr arealeining. Resultat vil vere auka produksjon og styrka inntekt til bonden.

Årsmøtet i Telemark Bondelag meiner at vi også treng hjelp frå det norske folk. Vi treng hjelp til å auke statusen i det å vere bonde. Vi treng hjelp til å få på plass garanti for eit fireårig løp i vidaregåande skule. Då blir det endå meir attraktivt å utdanne seg til agronom og i tillegg få studiekompetanse. Då blir det attraktivt å vere med på å auke matproduksjon i Telemark.

Årsmøtet i Telemark Bondelag reknar med dykk og takkar på førehand for hjelpa!

Æresmedlem

Olav K. Jørgedal vart utnemnd til æresmedlem i 1996. Han fekk Kongens fortene-temedalje i sølv i 1999.

Tillitsvalde i fylkeslaget

Styret:

Kjell A. Sølverød, 3748 Siljan, leiar
Ann Kristin Teksle, 3830 Ulefoss, nestleiar
Morten Rogn, 3960 Stathelle
Lars Vassend, 3914 Porsgrunn
Mathias P. Kleppen, 3692 Sauland
Anne Birgit Sollid, 3848 Morgedal, Telemark Bygdekvinnelag
(Telemark Bygdeungdomslag har ikkje hatt aktivitet i 2013)

Vararepresentantar:

1. Gunleik Mæland, 3841 Flatdal
2. Kirsti Sandland, 3891 Høydalsmo
3. Ragnhild Fuglestveit, 3766 Sannidal

Styret for Telemark Bondelag, frå venstre: Mathias P. Kleppen, Gunleik Mæland, Kjell A. Sølverød, Morten Rogn, Anne Birgit Sollid og Ann Kristin Teksle. (Lars Vassend er ikkje med på bildet).

Arbeidsutval:

Kjell A. Sølverød
Ann Kristin Teksle
Line E. Aaselid

Utsendingar til årsmøtet i Norges Bondelag:

Mathias P. Kleppen, 3692 Sauland
Ann Kristin Teksle, 3830 Ulefoss
Morten Rogn, 3960 Stathelle

Vararepresentantar:

1. Gunleik Mæland, 3841 Flatdal
2. Kirsti Sandland, 3891 Høydalsmo
3. Lars Vassend, 3914 Porsgrunn

Aksjonsutval:

Styret fungerer som aksjonsutval og kan om nødvendig utvide utvalet med 2 medlemmer.

Møteleiar for årsmøtet i 2014:

Nestleiar i styret.

Grøntutval:

Morten Rogn, 3960 Stathelle, leiar (fram til juni 2013)
Kjetil Nyhus, 3810 Gvarv
Tone Ness, 3810 Gvarv
Auver Minnesjord, 3714 Skien (fram til juni 2013)
Ivar Gulseth, 3716 Skien
Petter Borgestad 3712 Skien (frå 2013)
Ann Kristin Teksle, 3830 Ulefoss

Vararepresentantar:

Harald Myrene, 3800 Bø
Roar Meen, 3711 Skien

Korn- og frøutval:

Lars H. Roe, 3812 Akkerhaugen, leiar
Terje Lien, 3739 Skien
Christian Ramberg jr, 3800 Bø
Dagfinn Sem-Jacobsen, 3677 Notodden
Morten Rogn, 3960 Stathelle

Norsk Landbruksrådgiving Østafjells, Telemark Frøalslag, Felleskjøpet Agri vert inviterte til å stille med kvar sin representant i utvalet.

Valnemnd:

Åge Vrålstad, 3750 Drangedal
vararep. Claus Bergsland, 3960 Stathelle
Erik Hesby Håtveit, 3848 Morgedal
vararep. Signe Berge, 3848 Morgedal
Ester Ryen Traen, 3656 Atrå
vararep. Lars S. Tveitan, 3683 Notodden
Valborg Lindgren, 3830 Ulefoss
vararep. Per J. Obrestad, 3930 Ulefoss
Øyvinn Lund, 3721 Skien
vararep. Tormod Høiseth, 3748 Siljan

Representasjon

Telemark Landbruksselskap, styret:

Kjell A. Sølverød, 3748 Siljan

Dyrsku'n Arrangement, styret:

Kjell A. Sølverød, 3748 Siljan (fram til mai 2013)

Fylkesmannen i Telemark, Kontaktutval:

Kjell A. Sølverød, 3748 Siljan
Line E. Aaselid

Kontaktutval for rovviltsaker i Telemark

Tone Edland, 3895 Edland / Ann Kristin Teksle, 3830 Ulefoss

Styringsgruppe prosjekt "Sauekjøtt, ja de e gøtt":

Ann Kristin Teksle, 3830 Ulefoss

Landbrukets HMS-teneste, Regiongruppe Telemark:

Ann Kristin Teksle, 3830 Ulefoss
Per Ballestad, 3716 Skien
Ove Kringlegarden, 3895 Edland
Bergit Li / Line E. Aaselid

Gjensidige. Samarbeidsforum, Vestfold, Buskerud, Telemark, Agder:

Kjell A. Sølverød, 3748 Siljan
Ann Kristin Teksle, 3830 Ulefoss
Line E. Aaselid

Gjensidigestiftelsen, medlem av generalforsmalinga:

Bergit Li, 3802 Bø

Distriktsrådet for HV-03 (felles for Telemark og Buskerud):

Per G. Spiten, 3614 Kongsberg
vararep.: Lars Vassend, 3914 Porsgrunn

Innovasjon Norge. Regionstyre for Telemark:

Tone Edland, 3895 Edland

Ressursgruppe for Søve vidaregåande skule:

Line E. Aaselid

Styret for stipendiefondet:

Leiaren i Telemark Bondelag, leiaren i Telemark Bygdeungdomslag og ein representant frå AT Skog.

Samarbeidet med samvirkeorganisasjonane. "Samarbeidsrådet Aust", forum for organisasjonsansvarlege:

Kjell A. Sølverød, 3748 Siljan

Line E. Aaselid

Norges Bondelag - representantskapet:

Kjell A. Sølverød, 3748 Siljan

Norges Bondelag – styret:

Synne Vahl Rogn, 3960 Stathelle

Norges Bondelag – fagutval for Inn på tunet:

Vetle Øverland, 3739 Skien

Fagforum Søve:

Ann Kristin Teksle, 3830 Ulefoss

Prosjekt "Nytt areal til frukt", styringsgruppe fram til jan 2013:

Amund Johnsrud, 3803 Bø

Prosjekt "Fadderordning frukt", styringsgruppe:

Amund Johnsrud, 3803 Bø

Ny landbruks- og matmelding for Telemark:

Referansegruppe: Kjell A. Sølverød

Prosjektgruppe: Amund Johnsrud / Line E. Aaselid

Fylkeskontoret

Telemark Bondelag har kontor på Brenna og leiger lokale av Sauherad kommune. Bondelaget er samlokalisert med Midt-Telemark landbrukskontor, Norsk Landbruksrådgiving Østafjells og Nortura.

Post- og besøksadresse: Landbrukets hus, Bøvegen 271, 3810 Gvarv

Telefon: 35 95 90 30

E-post til Telemark Bondelag: telemark@bondelaget.no

Telemark Bondelag sine heimesider: www.bondelaget.no/telemark

Felles portal for Landbrukets hus: www.landbruketshus.no

Kontoret er Norges Bondelag sitt sekretariat i Telemark. Kontoret utfører sekretærarbeid for Telemark Bondelag og Telemark Bygdekvinnelag.

Kontoret er til teneste for lokallag og medlemmer så langt det er mogleg.

Line E. Aaselid er organisasjonssjef og dagleg leiar av kontoret. Bergit Li er første-konsulent. Norsk Landbruksrådgiving Østafjells utfører ein del sekretærarbeid for grøntutvalet.

Telemark Bondelag har avtale om rettshjelp med følgjande advokatar:

Advokat Nils Juel

Postboks 14, 3831 Ulefoss

tlf. 35 94 92 90, e-post: advjuel@online.no

Advokatene Skjelbred, Schelver, Husaas og Klausen

v/advokat Lars Skjelbred

Postboks 339, Sentrum, 3701 Skien

tlf. 35 58 77 77, e-post: adv.ssh@online.no

Advokat Torkel Moen

Møterett for høgsterett

Postboks 3059 Handelstorget, 3707 Skien

Tlf. 35 90 03 20, e-post: moen@erikstein.no

Styret sitt arbeid

Det er i 2013 halde 9 styremøte og handsama 50 saker og 2 møte i arbeidsutvalet. Dei viktigaste sakene er:

Saker til høyring

1. Jordbruksforhandlingane 2013

Følgjande skriv er sendt Norges Bondelag:

1. Oppsummering av dei mest prioriterte tiltaka

Våre hovudprioriteringar ved jordbruksoppgjeret 2013 er:

1. Styrkje økonomien i kornproduksjonen

Kornproduksjonen er ein nøkkelfaktor for å nå målet om ein årleg auke i matproduksjonen, og difor må økonomien i kornproduksjonen styrkast frå dette jordbruksoppgjeret.

2. Styrkje økonomien i og stimuleringa til auka sau- og storfekjøtproduksjon

Auka utnytting av beite- og grovfôrressursane er og ein nøkkelfaktor for å auke matproduksjonen.

3. Investerings- og fondsordningar

Det er nødvendig med målretta investeringsverkemiddel for å halde på produksjonen i sårbare område som Telemark, der produksjonen stort sett foregår på små og mellomstore bruk.

Finansieringsordningar er og viktig for investeringar til dyrehelse og arbeidsmiljø/hygienekrav. Desse investeringane bidreg ikkje til betre lønsemd eller høgare inntekt i seg sjølv, og dei er jamt over tyngre å bere for små og mellomstore bruk enn for bruk med stor produksjon.

4. Styrking av distriktsprofilen

Stortinget uttala i behandlinga av Landbruksmeldinga "Velkommen til bords" at det må bli ein tydelegare distriktsprofil i landbrukspolitikken og nemnde særleg område som Telemark og Agder. I samband med dette meiner vi at Telemark må få same tillegg som Agder for distriktstilskot gris (1,10 kr/kg)

5. Avvikling/ending av teljedato for sau og storfe

Teljedato for husdyr skapar store svingingar i tilgongen på slakt. Dette er ikkje gunstig for marknaden eller produksjonsmessige tilhøve.

2. Bakgrunn og føresetnader for høyringsfråsegna

Jordbruksforhandlingane i 2012 skulle vere testen på kor villig Regjeringa var til å konkretisere ambisjonane og måla i Meld. St. 9 (2011-2012), "Velkommen til bords".

Om vi skal tolke viljen ut frå tilbodet frå Staten, som førde til at Norges Bondelag valde å bryte forhandlingane, var ikkje landbruksmeldinga stort meir enn fagre ord. Brotet var nødvendig, og landbruket sto svært samla i denne tida. Tilbakemeldingane frå "folk flest" var jamt over positive. Om det ikkje kom godar i form av kroner og øre ut av fjorårets aksjonar, så bidrog det til å setje landbruket på dagsordenen.

Arbeidet med å få endra tollsatsane på sentrale landbruksprodukt, lukkast i stor grad. Endringa frå kronetoll til prosenttoll på faste ostar, biffar og filetar av lam og storfe, bidreg til å beskytte vår eigen produksjon av desse landbruksprodukta. Dette er produkt vi har svært gode føresetnader for å produsere meir av, men det krev ein auke i tilskot og stimulering til desse produksjonane.

Vi meiner den svært høge produktivitetsveksten vi har hatt i landbruket over fleire år ikkje lenger går saman med andre mål for landbruket, som desentralisert produksjon og variert bruksstruktur. Veksten kan ikkje lenger vere høgare enn for samfunnet rundt oss. Framtidig produktivitetsvekst må kome bonden til gode på ein heilt annan måte enn den gjer no.

Den nye stortingsmeldinga om mat og landbruk peikar på at utviklinga for landbruket er særleg urovekkjande i nokre område, i høve til å oppnå målet om eit aktivt landbruk over heile landet, Telemark og Agder er nemnt blant desse områda. Vår region har dei lågaste jordbruksinntektene (Telemark: kr 77 400. Landet: kr 136 000. Kjelde: SSB, 2009), og er blant dei med den raskaste takten i bruksnedlegging.

Vi ventar at den nye jordbruksavtala vil innehalde målretta satsing for å motverke denne utviklinga i våre fylke. I fråsegna vår kjem vi med konkrete framlegg til korleis denne målrettinga kan skje.

I fråsegna til jordbruksforhandlingane legg fylkesstyret avgjerande vekt på desse føresetnadane:

- Inntektsgapet mellom bønder og andre sektorar er altfor stort. Vi tar Regjeringa på ordet når dei seier dei skal vidareutvikle inntekts- og velferdspolitikken i landbruket. Vi merker oss særskilt formuleringa i den nye stortingsmeldinga –Velkommen til bords!: "...gode inntekstmuligheter er det viktigste virkemiddelet for å nå de jordbrukspolitiske målene". I lys av dette er det no svært viktig at inntektsutviklinga følgjer andre sektorar krone for krone, og ikkje prosentvis.
- Kostnadsauken knytt til driftsmidlar må bli kompensert fullt ut, då det er dette som i altfor stor grad "eter opp" inntektsauken.
- Utfordringane i Telemark kan ikkje berre bli løyste ved å leggje til rette for større einingar. Det må framleis vere mogleg å oppretthalde fleire mindre produksjonar på kvart bruk. Utvikling er meir enn auka volum. Effektivitetsomgrepet i jordbruket må omfatte evna til å ta i bruk alle ressursar på bruket – der dei er.

Vidare legg vi vekt på at:

- Det er stor trong for investeringar i næringa.
- Regjeringa har som mål å auke matproduksjonen med 20 % på 20 år.
- Det er ei stor utfordring å rekruttere nye generasjonar til landbruket.
- Klimautfordringane tilseier ei heilt nødvendig omlegging til fornybar energi. Under føresetnad av betre rammevilkår kan landbruket bidra mykje til ei slik omlegging.
- Omfordeling av budsjettmidlar mellom produksjonar må ikkje føre til inntektsnedgang hos nokon.

3. Pris

Det er viktig at ein stor del av inntektene i landbruket blir tatt ut gjennom prisar på landbruksprodukta. Prisauken bør dekke meir enn den årlege kostnadsauken, slik at budsjettmidlane kan brukast til å oppnå politisk bestemte prioriteringar og mål for landbruket.

I Noregs spesielle situasjon, med høgt kostnadsnivå, er to element avgjerande for prisuttaket:

- Noreg må halde på og utnytte moglegheitene prosenttoll gir. Med auka tollsatsar bør det vere rom for prisauke på faste ostar, storfe- og lammekjøt.
- Vi må halde på, og styrke ei effektiv marknadsregulering.

Mål- og marknadsprisar, prisforhold

Generelt viser vi til innspel frå marknadsregulatorane og oppdaterte prognosar for marknadsbalanse.

4. Budsjettoverføringar

Innspel vi får frå lokallaga, er klare på prioriteringane når det gjeld budsjettoverføringar:

1. Arealtilskot, husdyrtilskot og beitetilskot, med direkte inntektsverknad
2. Tilskot på kvalitet og mengde korn
3. Investeringsverkemidlar

Tilskota må i så stor grad som mogleg støtte opp om matproduksjon gjennom matproduksjonsvolumet.

Beitetilskot:

I tillegg til å gje inntektsverknad, fører beitetilskotet til aktiv bruk av innmarks- og utmarksbeite. Blant tilleggsgoda norske bønder leverer til samfunnet, er vedlikehald av kulturlandskapet og å hindre attgroing. Beitande dyr i inn- og utmark er det som "sel" norsk landbruk aller best.

Det er særleg viktig å få fleire storfe ut på beite, jf intensjonane om å auke produksjonen av storfekjøt.

Vi foreslår å auke generelt beitetilskot og tilskot til utmarksbeite med 70 kr for storfe og 40 kr for sau.

Fleire driftstilskot pr bruk

Det er innført to driftstilskot for føretak med kumjølkeproduksjon og ammekyr i spesialisert kjøtfeproduksjon. Føretak som er i samdrift med ammekuproduksjon, bør og kunne få tilskot til sau i eige føretak, slik som personar i mjølkesamdrifter får. Det vil styrkje dei bruka som har eit mangesidig driftsopplegg.

Arealtilskot, grovfôr

Arealtilskotet til grovfôr bør aukast, og ein kan samstundes løfte avgrensinga av det første intervallet opp til 300 dekar, men ikkje høgare. Det vil styrkje økonomien noko for dei som satsar innan dei beitebrukande kjøtproduksjonane, samt for mjølkeproducentane. Ei differensiering over/under 300 dekar vil etter vår vurdering ivareta ein tilfredsstillande strukturprofil. I Telemark er det ein vesentleg del av areala som kjem inn under tilskot for brattlendte bruk. Tilskotssatsane gjenspeiler i for liten grad meirarbeidet med å drive slik jord, og taket på 50 dekar for slike tilskot må hevast.

Auken i tilskot må kome som friske budsjettmidlar, og ikkje som resultat av ei omfordeling.

Fraktordningar

Utjamning av fraktkostnader er avgjerande for å kunne ha eit landbruk over heile landet, uavhengig av avstanden mellom bonden og mottaksanlegget.

Vi må unngå at anleggsstrukturen styrar strukturen i primærproduksjonen. Å halde ein lønsam desentralisert produksjon handlar og om risikospreiing ved avlingsskade, sjukdomsutbrot og liknande.

- Systemet med fraktordningar for slakt må styrkast
- Frakttilskot for kraftfôr må styrkast, med størst vekt på stadfrakttilskotet
- Sonefraktordninga for korn må gjeninnførast

5. Skatt/avgift

Avgifter

Avgiftsnivået i norsk landbruk må reduserast monaleg. Det vil ein direkte måte styrkje økonomien på alle gardsbruk, og har også ein positiv fordelingsmessig effekt til fordel for mindre og mellomstore bruk.

Avgifter som kan reduserast eller fjernast:

- Miljøavgift på plantevernmiddel
- Miljøavgift på diesel
- Dokumentavgift ved generasjonsskifte. Denne avgifta bør delast i ein næringsdel og ein privatdel.
- Redusert moms på biovarme for å styrkje konkurransekrafta til bioenergi.

Alternativt må inntektene staten har frå avgiftene i landbruket bli tilbakeført til næringa. Desse inntektene bør brukast til FoU i landbruksnæringa. Gode føremål er forskings- og forsøksverksemd i Norsk landbruksrådgiving og utvikling av biodrivstoff frå landbruket.

Kostnader var utbygging av strømnnett pga utbygging av driftsbygningar i landbruket må vere netteigars ansvar.

Næringsinntekt – landbruk

Definisjonen av kva som er inntekt frå landbruksnæring må bli utvida til å omfatte tilleggsnæringar. I dag må inntekt t.d. frå IPT-verksemd resultatbereknast separat. Reglane må endrast slik at dette kan slåast saman. Det vil m.a. gi betre moglegheit til å nytte jordbruksfrådraget, også på bruk med lita inntekt frå tradisjonelt landbruk.

Det vil bety mykje å få endra omgrepet ”tradisjonelt landbruk” til også å omfatte utmarksnæringar som jakt, fiske, landbruksbasert turisme m.v.

Jordbruksfrådraget

Ein bør utvide grunnlaget for jordbruksfrådraget, slik at garden sine samla ressursar kjem inn under grunnlag for jordbruksfrådrag. Tilleggsnæringane som skal inn under jordbruksfrådraget, må ha utgangspunkt i garden sine ressursar, slik at ein får ei avgrensing mot generell næringsverksemd. Ektefelle som driv saman må begge få jordbruksfrådrag, noko som i dag berre vert gitt pr føretak

6. Næringsutvikling og kapitaltilgang

BU-ordninga

Det er behov for auka rammer i den generelle BU-ordninga inklusive rentestøtteordninga, for å ha midlar til fleire gode satsingar og tiltak. Vi må unngå at søknader vert avvist/utsett pga at den årlege løyvinga til fylket er brukt opp før året er omme.

Fondsordning med skattefordel

Det bør etablerast ei investeringsfondsordning med skattefordel og renter, slik at ein kan jamne ut svingingar i økonomien og for å møte større vedlikehald og investeringar. Det må verte lovleg å leggje inntekter frå garden sine samla ressursar inn i fondet.

Skattefordelen bør vere som i skogfondsordninga.

Myndighetene kan gje incentiv til investeringsformål i form av kva slags skattefordelar ein får, t.d. investeringar som gir ein miljøfordel i produksjonen på garden. Fondsmidlane kan med fordel knytast opp mot investeringar som skal aktiviserast.

Driftsplanlegging

Det er behov for å utvikle rådgivingsordningar for oppfølging og vidareutvikling av produsentar i landbruket, spesielt i forhold til større investeringar.

Vi ser og at det trengst betre og meir systematisk kontakt mellom dei som driv driftsplanlegging og saksbehandlarane i kommunane og Innovasjon Norge, slik at desse får best mogleg grunnlag for behandlinga av investeringsøknadane dei mottek.

7. Økologisk landbruk

Styrking av økonomien må først og fremst skje gjennom ein meirpris for produkta. Økologisk produksjon må kanaliseras til område der dei agronomiske føresetnadene ligg godt til rette for det. Ein bør unngå at økologisk produksjon skjer i marginale område.

Ein bør stimulere til meir økologisk kornproduksjon. Pr i dag er det ein flaskehals at det manglar økologisk frø og såkorn innanfor fleire sortar. Økonomien i økologisk kornproduksjon er noko dårlegare og meir arbeidskrevjande enn i konvensjonell drift, sjølv om ein tek omsyn til sparte kostnader t.d. innanfor gjødsel og kjemisk plantevern. Denne økonomien må det kompenseras for, for at økologisk drift skal vere attraktivt, og det bør skje gjennom ein meirpris på kornet.

Det er viktig å styrkje den varige driftsøkonomien innanfor økologisk produksjon, framfor å stimulere mykje i omleggingsfasen. Det må vere ein langsiktigheit i økonomien, også innanfor økologisk produksjon.

Reglane i Noreg for krav til økologisk er strenge, og langt strengare enn reglane for økologiske produkt frå EU, sjølv om alt blir merka som økologisk. Dette er ein flaskehals som hindrar volumvekst i den norske økologiske produksjonen. Ein må arbeide for ei oppmjuking av reglane, t.d. godkjenne lam som berre har gått på utmarksbeite i minimum 10 veker før slakting.

8. Klima, miljø og jordvern

Jordvern

Det etterlysast meir vilje og handlekraft til å ta vare på og verne matjorda vår, ikkje minst i dei beste jordbruksområda der presset er stort. Dette er viktig om vi skal nå måla i landbruksmeldinga om ein auke i matproduksjonen på 20 %. Då bør det heller ikkje vere enkelt å få unntak frå regelverket. Vi gjentek forslaget om å innføre ei omdisponeringsavgift for all omdisponering av dyrka mark til anna enn landbruksføremål. Avgifta må vere så høg at den blir eit insitamant for å velje anna areal enn dyrka og dyrkbar mark til ulike typar utbygging, både private og offentlege tiltak. Den avgifta staten tar inn på areal som likevel vert omdisponert, må øyremerkast til vedlikehald av dyrkingsarealet, slik som:

- Grøfting
- Reetablering av dyrka mark
- Nydyrking

Grøftetilskot

Sentrale midlar som sikrar tilskot til grøfting må innførast som ei permanent ordning.

Det er behov for redusert jordpakking og betra drenering. Redusert jordarbeiding medfører og større behov for grøfting. Særleg viktig er det å utvikle kompetanse på grøftearbeid. Grøftekostnadane er svært høge. Mykje av jorda er leigejord som ofte er utleigd på kortsiktig og uformell basis, ikkje minst i Telemark. Dette gjer at ein ikkje kan krevja at utleigar eller leigetakar tar heile kostnaden ved grøftingsarbeidet. Ein måte å få betra jordkvaliteten på, er å innføre ei jordhevdavgift som påleggast utleigar av jord. Denne skal gå til eit jordhevdsfond som skal nyttast til jordforbe-
trande tiltak, som t.d. hydroteknikk. Organiserast på mal av skogavgiftsfondet. På sikt bør ei slik ordning takast inn i jordlova.

Grøftetilskotet bør doblast frå dagens 100 mill, slik at det dekker faktiske kostnader ved grøftearbeidet.

Avlingsskade

Det bør greiast ut korleis ein bør oppdatere dagens ordning for avlingsskade. Det ser ut til å bli stadig meir behov for ordninga, grunna klimaendringar.

Stikkord er m.a.:

- Auke maksimalbeløp
- Dekke kvalitetstap
- Høgare tilskotsprosent
- Oppdatering av produktprisar for utrekning av tap

Regionalt miljøprogram (RMP)

Tilskota til miljøtiltak over RMP bør aukast og med det todelte føremålet som det har nå: Tiltak som reduserer miljøbelastning i jordbruket, og støtte til skjøtsel av kulturlandskap.

Energi – energiproduksjon

Varmeproduksjon basert på fornybar energi må og bli omfatta av ordninga med grønne sertifikat. Rammevilkåra for småkraft må gjennomgåast og styrkast, og Norges Bondelag må arbeide for å sikre grunneigars rett til egne fallrettar.

Moms på bioenergi bør vere til ein redusert sats, for å styrkje konkurransekrafta til denne energikjelda.

Det bør leggest til rette for meir satsing på biogassanlegg basert på husdyrgjødsel, i eit samarbeid mellom landbruket og biogassindustrien. Denne satsinga må og integrere ei utnytting av den såkalla bioresten frå gassproduksjonen, til gjødsel.

Vi bed om at ein forserer arbeidet med å utvikle og kommersialisere produksjon av andregenerasjons biodrivstoff.

Det bør stimulerast økonomisk til tiltak som aukar andelen biobrensel som energibearar til veksthusproduksjonane.

9. Velferdsordningar

Avløysarordninga

Tilskotet til ferie og fritid må følgje kostnadsutvikling elles i samfunnet og aukast til 100.000 kr. Også tilskot til administrasjon må aukast. Satellittar i purkering bør og få avløysartilskot ut frå det reelle produksjonsvolumet.

Sjukdomsavløyning

Nyetablerte må sleppe krav til næringsinntekt for å få tilskot ved sjukdom. Dette er viktig med tanke på rekruttering.

Tilskot til avløyning ved sjukdom bør ikkje bli avkorta for inntekt utanom bruket.

Satsane for sjukdomsavløyning må og følgje kostnadsutvikling og aukast til minimum 1700 kr. Det må kunne bli gitt tilskot til sjukeavløyning til to personar samtidig, når begge har arbeid på garden.

Det er ønskeleg å senke aldersgrensa til arbeidskraft for å få refundert tilskot ved sjukdom til 15 år.

Landbruksvikarordninga

Tilskot bør følgje kostnadsutviklinga.

Tilskot pr årsverk har stått i ro sidan 2009, medan eigenbetaling har auka i takt med dagsats under sjukdom. Dette medfører ei dyrare ordning for gardsbruk som ikkje har full dagsats.

Overskot i ordninga blir i dag trekt inn, underskot må dekkast av avløysarlaga. Det bør vere mogleg å sjå underskot/overskot over ein lengre periode, 3-5 år.

Tidleg pensjon

Satsane for pensjonsbeløp må følgje kostnadsutviklinga.

For å ta ut tidlegpensjon må minimum næringsinntekt frå gardsdrifta ha vore 67%. Verv i organisasjonar i landbruket bør reknast som næringsinntekt og ikkje føre til avkorting.

Tidlegpensjonsalder for bønder bør reduserast frå 62 til 60 år.

10. Korn- og kraftfôr

Kornproduksjonen er ein nøkkelfaktor for å nå det nye produksjonsmålet for landbruket, og difor må økonomien i kornproduksjonen styrkast frå dette jordbruksoppgeret. I tillegg må det skje ei forsterka satsing på sortsutvikling, samt på tiltak innanfor drenering/grøfting og for å heve kvaliteten på dyrkingsjorda. Høgare avling og betre kvalitet – som blir betalt for, er svært viktige faktorar for å styrke økonomien i kornproduksjonen i tillegg til den generelle driftsøkonomien.

Vi meiner det er nødvendig å auke målprisen med 10 øre per kg og innføre eit grunn-tilskot på 10 øre pr kg som ein del av ei samla pakke for å styrkje økonomien i kornproduksjonen.

Målprisen auka med berre 8 øre per kg i 2012, grunna at det var Staten sitt tilbod som vart gjeldande. Difor meiner vi at i år må prisen aukast monaleg for å dekke opp for den kostnadsauken som har vore.

Kvalitetsbetaling

For å få auka matkornproduksjonen, meiner vi det er viktig med tilskot på kvalitet og mengde korn levert mottak

Fôrkorn

Det er behov for meir norskprodusert proteinråstoff. Auka pris og meir forskning og rådgjeving er faktorar som kan stimulere til dette gjennom dyrking av oljevekstar og erter.

Matkorn

Matkorntilskotet bør auke, men berre på norsk matkorn, slik at det blir meir konkurransedyktig overfor import.

Plantevern

Kostnadene ved plantevern er store, og dei offentlege avgiftene representerer ein stor del av prisbildet. Det høge avgiftsnivået er med på å senke kvaliteten på norsk korn, spesielt fordi sprøytinga mot sopp no blir gjort i mindre omfang enn optimalt for å spare kostnader i produksjonen på kort sikt. Vi ser også tendensar til at dagens avgiftsbilde fremjar bruk av lågdosemiddel, og det aukar risikoen for resistens.

Opplæring, bruk av sprøyteplanar m.v. har etter vårt syn gjort at kornprodusentane no er medvetne på rett sprøyting, så det er ikkje særleg risiko for overforbruk, sjølv om avgiftene vert reduserte. Reduserte miljøavgifter på plantevern vil også vere eit tiltak som verkar positivt inn på driftsøkonomien for kornprodusentane. Det må vere eit mål å få halvert avgiftsnivået. Samstundes bør ein øymerke avgiftsmidlane som vert innkravd slik at dei kan brukast til å finansiere forskning og utvikling innanfor planteproduksjon, spesielt i Norsk Landbruksrådgiving.

Beredskapslagring

I jordbruksoppgjæret 2011 blei partane einige om å innføre eit tilskot for beredskapslagring av såkorn på 60 øre per kg for overlagra såkorn innanfor ei bevilling på 3,5 mill. kroner. Landbruks- og Matdepartementet fastsette i 2012 ei forskrift om beredskapslagring av korn. Oppbygging av nye lager i Noreg er ein nasjonal sak som må finansierast utanfor jordbruksavtala. Den labile situasjonen på verdsmarknaden for mat gjer dette stadig meir aktuelt.

11. Mjølke (ku og geit)

Målpris

Vi foreslår å auke målprisen med 20 øre pr liter, fordelt på prisauke på konsummjølke og mjølkeprodukt.

Driftstilskot

Det er nødvendig å gje mjølkeproduksjonen i sårbare område som Telemark og Agder-fylka eit økonomisk løft. Det må til for å sikre at ein framleis kan snakke om å ha ein produksjon over heile landet. Avtalepartane bør vurdere å målrette tiltak mot mjølkeproduksjonen i Agder og Telemark no, t.d. ved eit ekstra driftstilskot.

Kvotordninga

Telemark Bondelag ser det som avgjerande at omsetningsregionane for mjølke ikkje vert større eller færre enn i dag. Det vil forsterke den geografiske konsentrasjonen av mjølkeproduksjonen, noko som er svært uheldig og står i sterk motsetnad til målet om å sikre mjølkeproduksjon over heile landet.

Det er veldig positivt med nyetablering, men det bør skje på ein annan måte enn ved privat oppkjøp av mjølkekvotar. Ein bør i staden halde på og utvide ei ordning med nyetablering slik at fleire kan realisere planane sine. Villkåra for nyetablering bør likevel utformast slik at dei ikkje forsterkar tendensane til geografisk sentralisering av produksjonen.

Opplegget med utleige av mjølkekvotar må fasast ut, og det må setjast ei tidsgrense på maksimalt 5 år for utleige. Etter 5 år må ein anten selje kvota eller starte opp sjølv. Dei siste endringane som ga moglegheit for å selje eller leige ut delar av mjølkekvoten må reverserast. Her bør gjelde tidlegare ordning om at ein må selje eller leige ut heile kvota. Ved sal bør den som har leigd kvota kunne få kjøpe 100 %, i staden for 60 % som det er no. Generelt bør staten kjøpe opp og ta hand om volumet som skal omsetjast. Så lenge ordninga med utleige fortset, bør og samdrifter få leige kvote.

Kvotekjøp bør kunna utgiftsførast.

I den grad det vert auke i forholdstal, bør alle få ta del i auken, uavhengig av kvotetak.

I dag får ein berre kjøpe ein viss % av kvota. Dette gjer at dei små framleis blir små. Statleg kvote for sal bør delast likt på alle som ønskjer å kjøpe.

Geit

Det er nødvendig å stoppe nedgangen i talet på bruk med geitemjølkeproduksjon. Ein ser no at ein har vanskar med å halde oppe miljøet innan kjerneområda for geit, utan at nye kjem inn i næringa. Vi gjentek forslaga frå i fjor:

- Slutfaseprosjektet av "Friskere geiter" må verte fullfinansiert.
- Tine må sette sterkt fokus på produktutvikling av foredla geitemjølkeprodukt.

12. Kjøtt og egg

Storfe

Det trengst ei auka satsing på kjøttproduksjon gjennom målretta tilskot og auka prisar. Storfe kjøttproduksjon er ein tid- og kapitalkrevjande produksjon, og det må setjast i verk tiltak som gjer det attraktivt å satse på kjøttproduksjon. Kvalitetstilskot

og grunntilskot kan vere med å på å stimulere til produksjon av kvalitetsslakt av storfe. Husdyrtilskotet for storfe bør aukast i alle intervall for mjølkekyr, ammekyr og storfe. Auken bør vere lik i intervallet 1-25 og 25-50 kyr.

Krav om dokumentasjon på ei kalving i året for å vera berettiga tilskot på mordyr i ammekuproduksjon, vil stimulere til fleire kalvingar og produksjon av fleire slakt.

Teljedato for storfe bør avviklast. Med dagens teknologi er det mogleg å hente gjennomsnittstal frå Husdyrregisteret

Sau

Lam over 23 kg får i dag mindre tilskot, og det gir feil signal når det er underdekning av lammekjøt. Kiloprisen på kjøt må aukast monaleg.

Det bør innførast eit tilskot for ”fjell-lam”, garantert kraftførfrie lam som berre har gått på utmarksbeite i minimum 10 veker før slakting.

Krav om ei lamming i året for å vere berettiga tilskot på mordyr, vil stimulere til fleire lammingar og produksjon av fleire slakt.

Sau bør inn i volummodell saman med lam og egg.

Teljedato for sau bør setjast til 1. juni, då får ein med alle produksjonsdyr over 1 år.

Kraftfôrkrevjande produksjonar

Gris

For Telemark sin del er det nå fare for at fleire svineprodusentar kan kome til å leggje ned produksjonen. Når dette skjer utanom generasjonsskiftet viser det kor usikker økonomien og rammevilkåra vert oppfatta blant dei som skal investere i drift for framtida. Telemark bør få ei satsing på nye produsentar, og som for dei grovfôrkrevjande produksjonane er situasjonen hos oss samanliknbar med Agder-fylka. Få svineprodusentar (om lag 30) gjer produksjonsmiljøet sårbart. Samtidig er den ”landsdekkjande” grisen viktig for den politiske legitimiteten i næringa.

- Vi foreslår eit distriktstilskot pr kg kjøt i Telemark tilsvarande tilskotet i Agder, i dag kr 1,10 pr kg.

Den generelle økonomien i svineproduksjonen må styrkast gjennom å auka målprisen med 1 kr pr kg, noko som tilsvarar forventa kostnadsvekst. Det er og nødvendig å heva produksjonstilskottet for avlsgris med 1000 kr pr dyr for intervallet 1-35 purker, samt tilskotet for dei første 1400 slaktegrisane med 30 kroner pr dyr.

Satellittar i purkering bør få dyretalstilskot ut frå sitt reelle produksjonsvolum

Regelverket må justerast slik at satellittar sikrast tilskot sjølv om det ikkje står purker i fjøset på teljedato

Egg/fjørfe

Vi meiner produsenten må få ein større del av den oppnådde prisen i marknaden og at målprisen på egg bør hevast ved årets forhandlingar.

Innfraktilskot på egg er heilt sentralt for å greie å oppretthalde eggproduksjon som

ei distriktsnæring, og må haldast vedlike som eit økonomisk verkemiddel. Tilskotet har ikkje vore endra dei seinare åra, samtidig med at vi har sett ein vesentleg auke i transportkostnadane. Det set distriktsproduksjonen av egg under press.

Det trengst eit innfraktilskot på fjørfe til slakt tilsvarande innfraktilskotet på egg.

13. Grønsaker, frukt og potet

AK-tilskot/DK-tilskot

AK-tilskotet bør aukast på 10 % på alle vekstar, og auke til 200 kr på potet.

Det opplevast urimeleg at tilskot blir utbetalt først i juni året etter at varene er produserte og selde. Dette gjev ein uheldig kredittsituasjon for næringa. Likvidetsproblemet kan skuldast at tilskotet blir seint utbetalt.

Avlingsskade

Maksimalbeløpet per vekstgruppe bør aukast frå dagens nivå på kr 500.000. Det bør greiast ut korleis ein kan få dekkja delar av kvalitetstapet, ikkje berre avlingsvolum. Ein bør nytte kronemetode i staden for kilometode for utrekning av avlingstap.

FoU

Sortsutprøving og utvikling av friskt plantemateriale bør prioriterast. Midlar frå innkrevjing av plantevernmiddeavgift bør gå til forsøksverksemd og fordelast mellom Bioforsk og Norsk Landbruksrådgiving.

Det bør vere mogleg å få støtte til kjøp av spesialmaskiner i grøntsektoren

Nyplanting i frukt- og bærfelt bør kunna avskrivast raskare, sidan dette medfører store investeringskostnader.

14. Anna

Tilskot til kunnskapsbasert rådgjeving bør aukast monaleg, då det er eit viktig element i vidareutvikling av landbruket. I dag står Norsk Landbruksrådgiving for det meste av denne rådgjevinga. Vi ser at organiseringa av NLR i dag fører til ei svært dyr og lite hensiktsmessig rådgjeving, og hadde sett at det med auka tilskot hadde vore eit krav om organisering i ein konsernmodell.

Birøkt

Produksjonstilskot for birøkt bør auke frå 350 til 500 kr pr kube

Det må vere mogleg for dei som frå før søker om produksjonstilskot å få tilskot for birøkt frå første kube. Det er eit ønskje frå næringa om prosjektmidlar for å få auka kvaliteten i produksjonen.

Pelsdyr

Fraktilskot for pelsdyrfôr bør aukast, då dette i stor grad er ei utkantnæring med store avstandar til førlag. Pelsdyrnæringa har gjort eit stort arbeid med sertifiseringsordninga dei siste åra, og det er ønskjeleg med eit tilskot til vidareføring av sertifiseringsordninga på lik linje med anna kvalitetsarbeid i landbruket.

Det er og behov for finansieringsordningar for pelsdyrfarmer gjennom Innovasjon Norge i forhold til tilpassing til forskrifter, utbygging og nyanlegg.

Hjort

Hjorteoppdrett bør få husdyrtilskot på linje med utegangarsau.

Fråseigna er behandla av styret i Telemark Bondelag på møte 6. mars. Vi har motteke fråsegner frå 5 av 22 lokallag og frå dei to fagutvala våre, for korn/frø og for grønt. 10 lokallag har sendt tilbakemelding via QB.

Fylkesstyret hadde drøftingsmøte med representantar for dei fleste andre landbruksorganisasjonane i fylket 19. februar.

Det vart gjennomført tre regionmøte med innleiingar av representantar for Norges Bondelag som oppstart på studiearbeidet i lokallaga.

Fylkesstyret i Telemark stiller spørsmål ved bruken av ressursar på opptrykking og distribusjon av studiehefta. Det blir mykje lik problemstilling kvart år, og spørsmåla er i større eller mindre grad "leiande". Mykje av desse ressursane kunne vore nytta til utadretta arbeid.

Telemark Bondelag ønskjer lykke til med forhandlingane!

2. Satsing på fjellandbruket i vår region

Over jordbruksoppjøret i 2013 ble det løyvd 6 mill. kr. årleg over tre år til satsing på fjellandbruket. 2 mill. kr. skal brukast i dei 14 fjellkommunane i Buskerud og Telemark (etter Østlandsforskning sin definisjon av fjellkommunar). Fylkesmannen i Telemark har det koordinerande ansvaret.

Fylkesmannen ønskjer at midlane i størst mogleg grad skal føre til konkrete og positive resultat i næringa og dei er bedt om å samarbeide med andre aktørar. Det var innkalla til eit drøftingsmøte 21. november på Lampeland. Frå bondelaget møtte Olav Tho, Hjartdal, Gjermund Bakke, Tinn og fylkesleiareren. Det blir oppretta eit styre som skal handsame søknadane som kjem inn.

3. Næringspolitisk program 2013-2017

Følgjande skriv er sendt Norges Bondelag:

Telemark Bondelag meiner forslaget til nytt næringspolitisk program 2013-2017 er svært positivt, m.a punkta om å utnytte garden sine samla ressursar, juridisk vern av matjord, stimulering til volum og kvalitet i produksjonen og punktet om rovdyr.

Vi har likevel nokre punkt vi ønskjer å kommentere:

Ta alle gårdens ressursar i bruk:

Det bør arbeidast vidare med å få alle garden sine ressursar inn under grunnlag for jordbruksfrådrag.

Eieransvar for matjord:

Telemark Bondelag ønskjer ei konsekvensutredning for dette punktet.

Ved å skilje frå innmarkseigedommen som er på over 25 da dyrka mark og vi føreset at utmarkseigedommen står igjen med under 500 da produktiv skog, så sitter vi tilbake med ein utmarkseigedom som ikkje har noko "vern" i form av odels- eller konsesjonsloven. Den vil då vere fritt omsetteleg utan nokon form for prisregulering.

4. Landbruks- og matmelding for Telemark

Følgjande skriv er sendt Telemark fylkeskommune:

Del 1 – Status og utviklingstrekk.

Her er det gjort eit godt og grundig arbeid med å beskrive dagens situasjon i landbruket og historisk utvikling.

Telemark Bondelag ønskjer at omtalen av rovvilt under avsnittet om sauehald på s. 25 blir understreka meir. I region 2 er Telemark det fylket der rovviltbelastninga har vore størst etter at gaupa kom tilbake i norsk fauna midt på 90-talet. Streifande hannulv har og vore sterkt belastande i Telemark dei siste år. For beitesesongen 2013 er det dokumentert større rovviltskade på småfe etter angrep frå ulv enn frå gaupe.

Rovviltsituasjonen er heilt klart den største utfordringa med tanke på å nytte potensialet i beitebruk og småfenæring i Telemark.

Del 2 – Tiltak for auka rekruttering og verdiskaping i landbruket i Telemark.

- *Tiltak for tidlegare eigarskifter og driftsrådgjeving ved eigarskifter:*

I tillegg til dei opplista forslaga til tiltak, vil vi peike på at ungdomsarbeid gjennom 4H og Norges Bygdeungdomslag er svært viktig for rekruttering til landbruket.

Vi vil foreslå at styrking av arbeidet med 4H og NBU kjem inn som eitt av forslaga under dette punktet. Det vil vere naturleg at Fylkesmannen i Telemark, Telemark Bondelag og Søve blir sentrale i gjennomføringa.

- *Husdyrproduksjonane*

Husdyrproduksjon er og vil og i framtida vere svært viktig i delar av Telemark. Det er nemnt mange gode tiltak for å betre og auke husdyrproduksjonen i fylket vårt.

For etablerte brukarar vil kompetansehevande tiltak som fagskulen, vere svært viktig å vidareføre. Kortare kurs enn fagskulen kan likevel for mange vere ei meir aktuell form for kompetanseheving, både på produksjonsfag og på leiging og økonomi.

Produksjonane i dag blir meir og meir spesialiserte og med stadig aukande krav til effektivitet og produksjon. Eit tettare samarbeid mellom NLRØ, Tine og Nortura for å gje best mogleg tilpassa og heilskapleg rådgjeving, er eit tiltak vi meiner vil vere svært viktig i framtida.

Telemark Bondelag ønskjer at omtala av rovdyr blir forsterka i avsnittet om sauehald på s. 57. Telemark må innafør rammene av rovviltforliket frå 2011

fullt ut nytte moglegheitene til førebyggjande og konfliktdempande tiltak mellom beitedyr og rovdyr.

Tiltak må i sterkast mogleg grad rettast inn mot område der skadesituasjonen er mest omfattande.

Uttak av skadegjerarar og potensielle skadegjerarar bør i større grad organiserast og gjennomførast av SNO.

5. Jordleige og konsesjonslov

Følgjande skriv er sendt Norges Bondelag:

Styret i Telemark Bondelag etterspør ei innskjerping i handteringa av Konsesjonslova, m.a. kravet om kompetanse, setje vilkår for konsesjonen og varsling til tilgrensande eigedomar og andre berørte ved sal av landbrukseigedomar. Meir aktivt bruke målet om å sikra aktive yrkesutøvarar ved eigedomsoverdraging. Skatt kan nyttast som eit virkemiddel mot både seljar og kjøpar. Telemark Bondelag vil arbeide vidare med denne saka utover hausten 2013.

6. Odelslova – høyring

Følgjande skriv er sendt Norges Bondelag:

Telemark Bondelag støttar forslaget om innskrenking av odelskretsen og forslaget om å oppheva odelslovens § 31 om odelsfrigjering ved overtaking av tilleggsjord til landbrukseigedom.

7. Endringar i jordlova – høyring

Følgjande skriv er sendt Norges Bondelag:

Styret i Telemark Bondelag støttar ikkje dei framlagte forslaga til endringar i jordlova. Slik lova er i dag, er det mogleg å dispensere frå delingsforbodet.

For Telemark som eit stort utmarksfylke er det viktig å ikkje skilje utmark og fjell frå innmarkseigedommen, fordi ein då mister kontrollen på prisregulering og busetjing.

Vi etterlyser ein heimel for vern av dyrka mark i jordlova og ei sidestilling av jordlov og plan- og bygningslov i saker som vedkjem omdisponering av dyrka mark til andre føremål. Det bør utarbeidast ei felles innstilling for jordlov og plan- og bygningslov ved behandling av delingssaker i kommunane.

Ved kommunale vedtak som vedkjem jordlova, bør fylkesmannen si landbruksavdeling automatisk få kopi av vedtaket.

8. Klassifiseringsordning vêrlam

Følgjande skriv er sendt Animalia:

Frå hausten 2014 har klassifiseringsutvalet vedteke at alle vêrlam skal klassifiserast som vêr i tidsrommet 10. november til 1. februar.

Styret i Telemark Bondelag meiner det er bra det blir gjort tiltak for å hindre lukt/smak i lammeslakt i brunstperioden.

Ei datogrense vil likevel slå uheldig utpå mange bruk. Med sein lamming og mindre gode beite, kan mange vêrlam vere for små til å sende før 10. november. Vi meiner det hadde vore meir hensiktsmessig om ein sette ei aldersgrense på vêrlamma i staden for å setje ein dato. Med sauekontroll og digitale øymerke skulle dette vere lett å sortere.

Vi håper det går an å sjå nærare på ei anna ordning.

9. Konsesjonsgrenser kyllingproduksjon

Følgjande skriv er sendt Norges Bondelag:

Telemark Bondelag ser at det med å auke konsesjonsgrensa i kyllingproduksjon vil vere mogleg å utnytte kapasiteten i eksisterande besetningar, og går difor inn for det. Vi ser og at kyllingproduksjonen har vorte svært sentralisert rundt slakteanlegga.

Bør det gjerast ei heilskapleg vurdering av alle kraftfòrkrevjande produksjonar? Vil ei så sterk sentralisering av kyllingproduksjonen kunne tilseie ei styrking av svinehaldet i distrikta? Telemark har ei svært dyktig svinenæring, men den er lita og sårbar. Vi ser m.a. ein stor mangel på slaktegrisprodusentar i fylket. Smågrisen forsvinn i stor grad til nabofylket, og volumet på svineproduksjonen kjem fram i andre fylker sin statistikk. Økonomien i slaktegrisproduksjonen er svært sårbar for svingingar i prisen, auka tilskotssatsar vil gjere denne produksjonen meir stabil og bidra til at fleire velgjer denne produksjonen. I Telemark har vi ein purkering og svært dyktige smågrisprodusentar, men næringa treng i stor grad styrking i tal og økonomi.

10. Forskrift om erstatning for tap og følgekostnader når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt – høyring

Følgjande skriv er sendt Norges Bondelag:

Telemark Bondelag har behandla forslag til endring i forskrift om erstatning for tap og følgekostnadar når husdyr blir drepne eller skadd av rovvilt, og har følgjande kommentarar til endringsforslaga:

Betre krav til dokumentasjon av sauehaldet.

Besetningsdata frå sauekontrollen dokumenterar sauehaldet på ein svært god måte, og det er fornuftig å kunne bruke denne registreringa som dokumentasjon.

Normaltap bereknast på beitelagsnivå.

Normaltapsberekning på grunnlag av data frå heile beiteområdet, opplevast som ei fornuftig endring.

Auka krav til dyreeigar/foretak for å forebyggje tap til rovvilt.

Etter ny dom i Krokann-saka, bør dette punktet avklarast på nytt.

Gjennomføre obligatorisk kodemerking som standard

I kommentarane til utkastet sin §4 bokstav a) blir det foreslege ei plikt til kodemerking påfølgande år, for dyreeigarar som eitt år mottek erstatning for dyr tappt til rovvilt. Det går ikkje tydeleg fram kva for kodemerking det her er snakk om.

Dagens øyremerke gjev moglegheit for datamerking av enkelt dyr. Registrering av enkeltindivid i besetningane blir oversiktlig og enkelt med øyremerke eller radiobjelleville.

Redusere krav til skadedokumentasjon

I §7 andre ledd blir det foreslege ei forenkla skjønnsvurdering. Når dei grunnleggjande vilkåra er oppfylte, skal erstatningsmyndigheitene vurdere alt tap over normaltapp som sannsynleggjort tappt til rovvilt. Dette vil gjere belastninga på den enkelte dyreeigar mindre i ein tapssituasjon, og er ei positiv endring.

11. Ulvesona – høyring

Følgjande skriv er sendt Norges Bondelag:

Telemark Bondelag behandla saka på styremøte onsdag 28. august. Styret hadde ein god diskusjon om forvaltingsområde for ynglande ulv, men og om situasjonen med russisk ulv i Norge. Kva forvaltingsansvar Norge bør ta for russisk ulv, og det aukande problemet ulven står for i norsk fauna og for beitebruken vår.

Ser vi historisk på ulv i Norge, så vart den sørsandinaviske ulven utrydda fordi utmarka måtte brukast til å produsere mat i.

No ser vi at ulven er på full fart tilbake i norsk fauna, i hovudsak på grunn av ein alt for stor bestand av ulv i Sverige. Forskjellen frå tidlegare tider er at vi no tar eit forvaltningsansvar for russisk ulv i Norge. Telemark Bondelag rår på det sterkaste Norges Bondelag ifrå å stille seg bak eit forvaltningsansvar for russisk ulv i Norge. Landbruksminister Vedum uttalte i Telemark nyleg at han sidestilte russisk ulv i Norge med villsvin som trekker inn i landet vårt, og som er ein uønska art i norsk fauna. Telemark Bondelag meiner vi no har eit riktig tidspunkt for å krevje ny revisjon av rovviltforliket, og at det fremjast krav om å oppheve freding av ulv i Norge.

Telemark Bondelag meiner det vil vere viktig å presisere at vi opprettheld fredinga og forvaltningsansvaret for bjørn, gaupe og jerv i Norge.

Telemark Bondelag har isolert sett ingen motforestillingar mot fleirtalet sine anbefalingar som gjeld forvaltingsområdet for ynglande ulv i Norge.

Telemark Bondelag ser likevel tidspunktet som riktig for å gå lenger, og krevje ny revisjon av rovviltforliket. Vi tilrår at Norges Bondelag krev freding av ulv oppheva, og at bondelaget stiller seg bak eit vidare forvaltningsansvar for bjørn, gaupe og jerv.

12. Forvaltningsplan for rovvilt region 2 – Sør-Norge

Følgjande skriv er sendt Fylkesmannen i Buskerud:

Vi viser til utsendt høyringsforslag – mars 2013.

Fylkesbondelaget i Telemark, saman med Sau og Geit i Telemark har følgjande innspel:

(Vi kommenterer berre punkt der vi har innspel eller merknader. Ukomenterte kapittel gir vi vår tilslutning til)

Generelt:

Forvaltningsplanen inneheld ein god del tabellar og figurar over dei siste års utvikling.

Vi foreslår at sekretariatet sørgjer for at planen gjerast dynamisk, på den måten at når nye tall føreligg (som regel årleg) oppdaterast den digitale versjonen av planen som ligg på sekretariatet sine heimesider. På den måten kan oppdaterte tall til ei kvar tid vere tilgjengelege.

Kap. 1 Innledning, s. 5:

Avsnittet under tabell 1 innleiast med at nemnda har ansvar for forvaltninga av .... Her manglar ”kongeørn” i oppstillinga.

Kap. 2.3, s. 9:

Også her manglar omtale av kongeørn. Det er riktig at nemnda ikkje har myndigheit til felling av ørn, men nemnda har jo likevel eit forvaltningsansvar, kanskje først og fremst i forhold til skadeførebyggjande tiltak.

Kap. 2.5, s. 11:

Under avsnittet om Lisensfelling brukast uttrykket skademotivert felling.

Det er bra.

Vi ser av og til at lisensfelling forklarast som bestandsregulerande tiltak. Når det visast til § 18 i Naturmangfoldsloven, les vi det som at det gjeld 18 b), der ordlyden er ”...for å avverge skade på avling, husdyr, tamrein, skog, fisk, vann eller annen eiendom”

Under dette kapittelet bør det lagast ei skjematisk oversikt over periodar for jakt på gaupe og skadefelling/lisensjakt på bjørn, jerv og ulv, samt kva for forvaltningsorgan som til ei kvar tid har myndigheit til å tillate felling/opne for jakt. (Vi visar til eksempel i forvaltningsplanen for region 1 2009 - 2012)

Kap. 3.2, s 20:

Under avsnittet om ulv står det i utkastet at ”Foreliggende DNA-prøver og felte dyr viser at dette hovedsakelig er unge, langvandrende hanner med sørskandinavisk opprinnelse.”

Ordet ”hovedsakelig” antyder at det er unntak, men vi er ikkje kjend med at andre dyr er registrert i nyare tid (det nevnes ei tisper så langt tilbake som 2001).

Vi foreslår at det kjem tydelegare fram at det ikkje er dokumentert dyr med anna enn sørsandinavisk opprinnelse i våre områder. (jf. 7.6 tredje avsnitt)

I tabell 4 på side 22 er dei viktigaste beiteområda i Telemark nemnt, men Fyresdal manglar.

Kap. 6.3: s. 32

3. kulepunkt:

Vi ber nemnda vurdere å stryke heile punktet. Vi meiner det ikkje er nødvendig at tal ynglingar ligg ”noe over” nasjonalt fastsett mål.

Då tal registrerte ynglingar, pga dokumentasjonskravet, alltid vil vere eit minimumstal bør målet vere å ha eit gjennomsnitt nær 12.

Vi forstår at nemnda ønskjer å ha myndigheit kvart einaste år, men vi trur det medfører ein større gaupebestand enn nødvendig og dermed eit større skadepress enn nødvendig.

Kap. 6.5: s. 32

1. kulepunkt:

Kva er egentleg et ”streifdyr”? Behov for å definere?. Vi ser ofte at einslege unge ulvehannar beveger seg raskt frå Sverige til områder i Agder og Telemark. Dei same individa oppheld seg lenge i dei tre fylka, sjølv om dei beveger seg over relativt store område. Det er svært få eksempel på at dei returnerar til Sverige eller til andre deler av Norge. SNO rapporterar og at ulv markerer revir.

Under dette kapittelet vil vi også peike på rovviltforliket si formulering ”Det skal ikke være rovdyr som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder for husdyr og kalvingsområde for tamrein.”

Vi foreslår punktet endra til:

Streifdyr av brunbjørn, jerv og ulv utenom beitesesongen må påregnes. I områder som er viktige for beitedyr og dersom potensialet for skader er stort, skal det være lav terskel for uttak, også utenom lisensfellingsperioder.

Kap. 7.1, og 7.2

Vi er positive til at det leggjast opp til sterkare arealdifferensiering i forhold til gaupe. Så lenge bestandsmålet om 12 ynglande gauper i regionen står ved lag er det likevel krevjande å etablere store område med sonering for sau, utan at presset på beitebruken i områder for yngling av gaupe blir for stort. Gaupa sine egne behov for revirstorleik vil og tilseie at prioriterte gaupeområde ikkje kan vere for små.

Karta alternativ to og tre opnar for betydeleg større prioriterte beiteområde enn dagens raude sone.

Landbruksorganisasjonane i Buskerud har gitt uttrykk for at dei ikkje ønskjer tydeleg arealdifferensiering slik høyringsforslaget legg opp til.

Organisasjonane i Telemark er opne for å prøve tydelegare differensiering i ein forvaltningsplanperiode..

Vi legg difor fram eit 4. alternativt med kart som opnar for ei sonering som strekker seg langs grensa til region 1.

I tillegg til dei Aust-Agderkommunane som i dag er i raud sone omfattar foreslått sone kommunane Valle og Bykle i Aust-Agder, samt Fyresdal, Kviteseid vest for sentrum og vest for E134, Tokke vest for E134 og Vinje kommune opp mot Åmot i Telemark.

Som foreslått i høyringsutkastet skal det ikkje vere mål om yngling i område sonert til sau.

Vi støtter og forslaga til differensiert forvaltning slik det går fram av høyringsforslagets gule og grøne boks i kap. 7.2.

Et hovudprinsipp må vere at rovviltnemnda må sikrast stort handlingsrom ved behandling av kvoter eller kvotefri gaupejakt.

Kap. 7.3, s. 37:

Vi ber om at siste setning i tredje avsnitt tilføyast ”og skadepotensialet”.

Kap. 7.6, s. 38:

Vi ber om at dei same formuleringar brukast om ulv, som er brukt for brunbjørn i kap. 7.5.

Det vil seie:

Siste setning i første avsnitt endrast til:

Tiltak skal rettes mot rovviltet og ved dokumentert skade av ulv skal det være lav terskel for å gi skadefellingstillatelse når potensialet for videre skade er vesentlig,

Det settast inn eit nytt avsnitt mellom tredje og fjerde avsnitt:

Dersom lisensfelling ikke gir resultat og det fortsatt kan sannsynligjøres at ulv befinner seg i regionen, skal det gis anbefaling til Direktoratet for Naturforvaltning om ekstraordinært uttak.

Overvintrande ulv, som ikkje er tatt ut innan lisensjakta sitt utløp 31. mars, utgjer eit betydeleg skadepotensial før komande beitesesong. Slikt uttak føreset i praksis sporsnø.

Dei siste åra er det nasjonale målet om 3 årlege ynglingar av ulv, innafor ulvesona oppfylt. Det vil også vere i tråd med rovviltforliket av 2011 å senka terskelen for uttak av ulv utanfor ulvesona.

Kap. 7.7:

Om det innførast sone for prioriterte beiteområde må ”underkulepunkt” 3 under kulepunkt 2 under overskrifta ”Kvotejakt på Gaupe”, side 39, oppdaterast.

Under overskrifta ”Skadefelling”, side 40, (evt. annan stad i planen?) bør det inn ei beskriving av korleis skadefellingslaga finansierast, inkl retningslinjer/regelverk om reisegodtgjering og dag- /timegodtgjering.

Under overskrifta ”Radiobjeller og lammenoder”, side 42, bør det i aller siste setning i første setning, tilføyast ”felling”.

Vi ber også nemnda vurdere å ta inn eit nytt avsnitt under kap. 7.7.

”Bruk av kadaverhund”

Her kan same grunninggjeving som er brukt om radiobjøller brukast.

Vi ønskjer rovviltnemnda lykke til i det vidare arbeidet med forvaltningsplanen.

Vi står sjølvstilt til disposisjon dersom det er ønskje om avklaringar eller spørsmål til vårt høyringssvar.

13. Regional delplan for samordna areal og transport i Grenland 1013-2025

Følgjande skriv er sendt Telemark fylkeskommune:

Telemark Bondelag viser til høyringsdokumentet ”Regional delplan for samordna areal og transport i Grenland 2013-2025” som er sendt på høyring av Telemark fylkeskommune, og gjev med dette våre merknader til planen.

Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging fastset at det er viktig at ”det tas hensyn til **bedrifters og næringers** behov for beliggenhet og egnede arealer”.

Telemark Bondelag vil påpeike at matproduksjon er næringsverksemd og at landbruket i Telemark utgjør mange små bedrifter og bidreg til sysselsetting også utanfor primærnæringane. Eigna areal for matproduksjon er der det er jordbruksjord. Telemark består av mykje areal som er ueigna for dyrking, og det bør i større grad fokuserast på utbygging av slike areal. Når matjorda er nedbygd, får vi ho ikkje tilbake.

Status og utviklingstrekk

Landbruk, natur og kulturmiljø

Planen peiker på at dyrkingsarealet pr innbyggjar i Noreg og dermed også sjølvforsyningsgraden har gått ned. Telemark består av berre 2 % jordbruksareal, og mykje av den beste jordbruksjorda ligg der det er størst utbyggingspress. Dei siste åra har det vore ein høgare grad av omdisponering av dyrka mark til andre føremål enn jordbruk i Telemark, samanlikna med nabofylka. Auken i Porsgrunn og Skien har vore mellom dei største i fylket.

Telemark Bondelag viser til at Stortinget ved behandling av Meld. St. 9. Landbruks- og matpolitikken - Velkommen til bords, har slutta seg til målet om å auke norsk matproduksjon i takt med befolkningsveksten. SSB har laga prognoser som viser at befolkninga i Noreg vil veksa med 20 %. For å behalde den sjølvforsyningsgraden vi har i dag, må difor matproduksjonen auke med over ein prosent årleg. Det er difor viktig å ta vare på det jordbruksarealet vi har i dag og verne jorda mot omdisponering.

I planen set ein og fokus på at den bynære grønstrukturen og dei store samanhengande kulturlandskapa og friområda omkring byane er stadig viktigare, og at ein vil arbeide med å knyte dessa saman med turvegar frå sentrum og ut i marka.

Telemark Bondelag bed fylkeskommunen vere merksam på moglege konfliktar mellom landbruk og turgåarar ved utbygging av turvegar. Vegar som går gjennom dyrka mark og beiteområde krev ei heilt anna tilrettelegging enn vegar gjennom bustadområde. Lokale bondelag bør involverast i viktige prosessar omkring åtkomst og arealbruk.

Utfordringar

I planen peikast det på at det ligg ei potensiell konflikt mellom samordna areal- og transportutvikling og jordvern, og ein meiner at i bysentra vil ein måtte leggje mest vekt på kulturmiljøet ved fortetting.

Telemark Bondelag er uroa over denne prioriteringa. Den beste matjorda ligg omkring byområda i Grenland og ein treng eit særleg fokus på jordvern i framtida, om ein skal nå målet om 20 % auke i matproduksjonen. Matjorda er ein svært viktig og sårbar ressurs i Telemark. Dersom matjorda nært byane byggast ned, så er det heller ikkje nokon att som pleier kulturlandskapet som skal brukast til fritid og rekreasjon. Utan landbruk med levande kulturlandskap og bygder, så forsvinn og mykje av grunnlaget for reiselivsnæringa.

14. Regional delplan for samordna areal og transport i Grenland 2014-2025

Følgjande skriv er sendt Telemark fylkeskommune:

Telemark Bondelag viser til høyringsutkastet ”Regional plan for samordna areal og transport i Grenland 2014-2025 – En plan for vekst og attraktiv byutvikling”, som er sendt på høyring og offentleg ettersyn av Telemark fylkeskommune, og gjev med dette våre merknader til planen.

I planen er det peika på samfunnssikkerheit og beredskap som ei utfordring.

Telemark Bondelag vil påpeike at i ein beredskapssamanheng er det lite som er så viktig som lokal matproduksjon og distribusjon av mat. I Grenland har vi eit variert landbruk og produksjon av fleire av dei viktigaste råvarene i norsk kosthald – korn, poteter, grønnsaker, mjølk og kjøt. Diverre har vi ikkje lenger mykje næringsmid-

delindustri att i Telemark, men lokal produksjon av råvarer vil likevel vere av stor betydning i ein krisesituasjon.

Under ”Visjon og mål for ATP-Grenland” brukast ordet bærekraft som beskriving av løysingane som skal veljast.

Berekraftig utvikling kjenneteiknast av ei langsiktig planlegging der ein tek omsyn til varige verdiar også for komande generasjonar. Matjord er ein slik varig verdi. I eit fylke med berre 2 % dyrka og dyrkbart areal, er det viktig å ta vare på matjorda til komande generasjonar. Befolkninga i Norge og verden aukar, og med den aukar kampen om mat- og vatnressursane. Vi har eit moralsk ansvar for å vere mest mogleg sjølvforsynte med mat.

I avsnittet ”Strategier” nemnast fortetting av bysentra og konsentrasjon av handel som viktige strategiar.

Telemark Bondelag støttar denne tenkinga. God arealeffektivitet legg beslag på mindre matjord og gjev eit tenestetilbod som kan tilpassast kollektiv transport, som igjen er meir effektivt og mindre miljøbelastande enn personbiltrafikk.

Kapittelet ”Næringsutvikling” har m.a. fokus på auke i tal arbeidsplassar.

Landbruket har vore og er svært viktig for sysselsettinga i store delar av Telemark. Grenland har vore eit område med mykje arbeidsplassar, som har vore attraktive å pendle til for folk frå heile fylket. Desse arbeidsplassane har vore med på å sikre fortsett matproduksjon på mindre bruk i store delar av fylket. Men Grenland er også eit stort landbruksdistrikt, både i areal og produksjon. Det er viktig å sikre sysselsetting og utviklingsmoglegheiter i landbruket ved å sikre naturressursane i form av matjord og beiteareal, slik at ein beheld arbeidsplassane.

Avsnittet om landbruk og naturressursar peikar på særst viktige utfordringar og moglegheiter knytt til landbruk og matproduksjon.

Vi er nøgde med at fylkeskommunen har fokus på desse spørsmåla. I mange samanhengar ser vi at matjorda må vike og blir nedbygd ”av samfunnsmessige omsyn”. Telemark Bondelag ser og at vi er avhengige av god infrastruktur som vegar og jernbane, det er avgjerande for busetting og arbeidsplassar i heile fylket. Det bør vere eit sterkt fokus på å legge bustadhus og næringsbygg, som handlesenter og kontorlokale, til noko av dei 98 % av Telemark som ikkje er dyrka eller dyrkbart. Nedbygd matjord får vi aldri att.

Ein merkar seg at Bamble kommune ikkje har kartlagt sine kjerneområde for landbruk. Telemark Bondelag ser det som viktig at kommunane definerer dei områda som er viktige for landbruk og matproduksjon, slik at ein kan unngå å byggje ned jordbruksareal.

15. Regional plan for samordna areal og transport i Telemark 2014-2025

Følgjande skriv er sendt Telemark fylkeskommune:

Telemark Bondelag viser til høyringsdokumentet ”Regional plan for samordna areal og transport i Telemark 2014-2025” som er sendt på høyring av Telemark fylkeskommune, og gjev med dette våre merknader til planen.

I avsnittet ”Føremål”, er eitt av måla for ”Bærekraftige Telemark”:

”Bærekraftig økonomi gjennom å sikre framtidretta infrastruktur på veg og bane samt bidra tilfornyng og styrking av næringsliv.

Telemark Bondelag vil påpeike at matproduksjon er næringsverksemd og at landbruket i Telemark utgjer mange små bedrifter og bidreg til sysselsetting også utanfor primærnæringsane. Eigna areal for matproduksjon er der det er jordbruksjord, og i fylket vårt har vi berre 2 % dyrka mark. Telemark består av mykje areal som er ueigna for dyrking, og det bør i større grad fokuserast på utbygging av slike areal til veg og bane. Når matjorda er nedbygd, får vi ho ikkje tilbake.

Bakgrunnstema: Næring og handel/Landbruk, natur- og kulturmiljø.

Status: ”I forhold til resten av landet er sysselsetting innanfor industrien overrepresentert og primærnæringsane underrepresentert.”

Telemark Bondelag er uroa over den avtakande sysselsettinga i landbruket og mangelen på rekruttering. Ein viktig faktor for å oppretthalde sysselsettinga i landbruket er at den beste jordbruksjorda kan brukast til nettopp jordbruk. Med den høge graden av omdisponering vi har hatt i Telemark dei siste åra, blir situasjonen for landbruket i sentrumsnære område svært vanskeleg. Telemark Bondelag viser til at Stortinget ved behandling av Meld. St. 9. Landbruks- og matpolitikken - Velkommen til bords, har slutta seg til målet om å auke norsk matproduksjon i takt med befolkningsveksten. SSB har laga prognoser som viser at befolkninga i Noreg vil veksa med 20 %. For å behalde den sjølvforsyningsgraden vi har i dag, må difor matproduksjonen auke med over ein prosent årleg. Det er difor viktig å ta vare på det jordbruksarealet vi har i dag og verne jorda mot omdisponering, slik at jorda kan brukast til matproduksjon. Den beste matjorda ligg omkring byområda i Grenland og ein treng eit særleg fokus på å nytte denne ressursen i framtida, om ein skal nå målet om 20 % auke i matproduksjonen. Matjorda er ein svært viktig og sårbar ressurs i Telemark.

Bakgrunnstema: Folkehelse.

Det blir i planprogrammet peika på verdien av natur- og friluftsområde til rekreasjon og fysisk aktivitet.

Telemark Bondelag vil peike på at landbruket er svært viktig også når det gjeld skjøtsel av kulturlandskap og friluftsområde. Beitedyr er svært effektive landskaps-

pleiarar og held turstigar og rekreasjonsområde opne og tilgjengelege for publikum. Dersom matjorda nært byane byggast ned, så er det heller ikkje nokon att som pleier kulturlandskapet som skal brukast til fritid og rekreasjon. Utan landbruk med levande kulturlandskap og bygder, så forsvinn og mykje av grunnlaget for reiselivsnæringa.

Bakgrunnstema: Klima, energi og miljø.

Status: ”I Telemark representerer utslepp frå transportsektoren ein aukande del av det totale klimagassutsleppet.”

Det blir og peika på at klimaendringar og våtare ver kan medføre auka skredfare og meir erosjon, og at det kan gje utfordringar for landbruket.

Telemark Bondelag vil påpeike betydninga av at jorda i Norge blir dyrka. I eit klimaperspektiv er plantevekst og fotosyntese ein av dei viktigaste faktorane for å binde CO2 og bidra til reinare luft.

Telemark Bondelag ser det som svært viktig at lokale bondelag blir involvert i planarbeid i kommunane, slik at belastninga på dyrka mark og reduksjon i matproduksjonen blir minst mogleg. Telemark Bondelag bed og fylkeskommunen vere merksam på moglege konflikter mellom landbruk og turgåarar ved utbygging av turvegar. Vegar som går gjennom dyrka mark og beiteområde krev ei heilt anna tilrettelegging enn vegar gjennom bustadområde. Lokale bondelag bør involverast i viktige prosessar omkring åtkomst og arealbruk.

16. Planarbeid E18 Langangen-Rugtvedt

Følgjande skriv er sendt Statens vegvesen, region Sør:

Porsgrunn er ein liten kommune, og har og lite dyrka areal og få brukseiningar. Dyrkamarka er spreidd i kommunen og fordelt på relativt små einingar.

Pr 2011 var det i underkant av 5500 dekar dyrka mark i Porsgrunn, og av dette var det berre i underkant av 700 dekar kornjord. Resten av jorda blir brukt til grovfôr-dyrking. Det er tre mjølkeprodusentar att i Porsgrunn, med til saman rundt 90 mjølkekyr. 6 bruk har ammekyr og 7 bruk har sau. I tillegg er det 2 bruk som driv med gris. (Tal frå Fylkesmannens Landbruksavdeling).

Eidanger Bondelag ser det som svært verdifullt at det bynære landbruket i Grenland framleis er levande og aktivt. Beiting med storfe og sau er svært viktig som eit ledd i skjøtselen av kulturlandskap og verneområde og gjer at områda framstår som attraktive tur- og rekreasjonsområde.

Samferdsel og infrastruktur er svært viktig for landbruket, og det er av avgjerande betydning for framtida til landbruket i bynære område at nye vegtrasear blir lagt der dei er til minst mogleg ulempe for landbruket. I Noreg har vi berre 3 % dyrka og dyrkbar mark, i Telemark er det ikkje meir enn 2 % dyrka mark. Det vil seie at det er 98 % anna areal som det er mogleg å bruke til utbygging av vegar.

Med trasealternativ 4, vil tre gardar på Eidangerhalvøya bli ramma av utbygginga. Det vil seie at drifta på desse bruka vil bli vesentleg redusert og står i fare for å bli nedlagd. To av desse bruka har dyr på beite, og desse bidreg til å halde dei mykje brukte rekreasjonsområda og turstigane på Eidangerhalvøya opne og attraktive for publikum. Om drifta på gardane her blir lagt ned, forsvinn og beitedyra. Resultatet av det er at turområda gror att og ikkje blir brukte. Ein firefeltsmotorveg over Eidangerhalvøya vil og redusere verdien av området som friluftsområde.

Det er fornuftig å legge store ferdselsårer utanom sentrum og bustadområde, så vel som utanom dyrkamark. Eidanger Bondelag anbefalar at ytre trasealternativ 5 med bru veljast, då det alternativet gjev minst inngrep i matjord og kulturlandskap. Dette alternativet vil og gje ein kortare trase med stor variasjon i landskapsbildet.

17. Tilbudsstruktur i vidaregåande opplæring – skoletilbud 2020

Følgjande skriv er sendt Telemark Fylkeskommune:

Styret i Telemark Bondelag beklagar at vi var for lite nyanserte i svar på tilsendt høyringssak om strukturendringar i den vidaregåande opplæringa i fylket, sak 19/13, basert på dei ”pakkeløysingar” som fylkeskommunen sitt arbeidsutval hadde lagt fram.

Bondelaget si oppgåve er å driva landbrukspolitikk.

Ein del av denne er imidlertid utdanning og rekruttering til yrket. Årsaka til at høyringssaka blei behandla i styret i Telemark Bondelag var IKKJE at bondelaget har, eller ønskjer å ha, sterke meiningar om den generelle skulepolitikken. MEN at bondelaget er svært opptekne av at fylket si einaste landbruksutdanning, Søve vidaregåande skule, skal bevarast og framleis ha tilfredsstillande rammebetingelsar. Det er viktig for landbruket i Telemark, og derfor er det Telemark Bondelag si oppgåve å arbeide for det.

Telemark Bondelag ser heilt klart at nedlegging av vidaregåande skuler i distrikta har store negative ringverknader for dei lokalmiljøa som mister tilboda. Vi ønskjer difor på generelt grunnlag å påpeike at å gjere slike vedtak basert utelukkande på skoleøkonomi er svært uheldig.

Samfunnskontakt

18. Politisk arbeid

Lunsjmøte med Telemark Høgre 28. januar.

Torbjørn Røe Isaksen møtte frå H i lag med fylkesleiar og orgsjef frå bondelaget. Vi hadde ein god dialog. H-representanten var interessert og ville gjerne lære meir.

Debattmøte på Fossesholm 13. mars.

Møtet vart arrangert i samarbeid med Buskerud Bondelag med tema ”Matproduksjon om ti år. Hvem produserer maten? Hvor skal den produseres?” Brita Skallerud innleia, og Hans Huseby var ordstyrar. Politkarane i panelet var Terje Lien Aasland – Ap, Anders Werp – H, Per Olaf Lundteigen – Sp, Jørund Rytman – Frp og Steinar Reiten – KrF.

Referat frå møtet:

Frp er på feil jorde.

Jørund Rytman (Frp) vil innrette norsk landbruk mot eksportmarkedet. Han var overbevist om at norskprodusert mat kunne ta ut mangedobbelt pris på eksklusive markeder i utlandet. Han viste til suksessen med tripp-trapp stolens eventyrlige pris i det eksklusive markedet i Kina. Rytman viste også til New Zeelands vellykkede omstilling til en eksportrettet landbrukspolitikk. Med bakgrunn i Rytmans innlegg ser det ut til at Frp helt mangler en landbrukspolitikk som ivaretar Norges matvareberedskap i en krisesituasjon.

Av de rundt 80 framsmøtte på Fossesholm Herregård til onsdagens debattmøte om matproduksjon i Norge i framtida var det mange som stilte kritiske spørsmål til høyresiden. Det ble tydelig at det er bekymring rundt framtidas matproduksjon ved et eventuelt regjeringsskifte. Høyres Anders Werp fikk mange kritiske spørsmål rundt tollvernet og Høyres massive angrep på endringene som ble gjort i høst med omlegging til prosenttoll.

Fossesholm Herregård onsdag kveld:

Et 80-talls personer var samlet til debatt om norsk matproduksjon, stadig ledet av Hans Huseby som på forhånd hadde sjekket hvordan paneldeltagerne hadde stemt både i forhold til tollvern og proffboksing. I panelet satt Anders Werp fra Høyre, Jørund Rytman fra Fremskrittspartiet, Steinar Reiten fra Kristelig Folkeparti, Per Olaf Lundteigen fra Senterpartiet og Terje Lien Aasland fra Arbeiderpartiet.

I sin innledning understreket Brita Skallerud, 2. nestleder i Norges Bondelag, at det ikke er bonden det er synd på om en ikke klarer å opprettholde og øke norsk matproduksjon – ”den store taperen er det norske samfunnet og forbrukeren ved at vi får dårligere matsikkerhet. Norsk matproduksjon betyr trygg og sikker mat og en fortsatt levende norsk næringsmiddelindustri.” Hun roste også den sittende regjeringen i forhold til grepene som ble gjort i høst rundt tollvern og at inntektsutviklingen

til bøndene har fulgt andre grupper. Men det holder ikke, understreket Skallerud, når gapet er så stort til andre yrkesgrupper. Bøndene er klare til å produsere mer mat, men da må vi tjene på å produsere. Hun kom med en klar oppfordring til Lien Aasland om at hun regnet med at dette ble ordnet i årets jordbruksforhandlinger.

Alle i panelet forsøkte nok å gjøre sine hoser grønne og det manglet ikke på gode intensjoner i forhold til ønske om å øke norsk matproduksjon blant paneldeltagerne. Alle, med unntak av Fremskrittspartiet, uttalte at de ønsket økt norsk matproduksjon i forhold å dekke behovet til en økende norsk befolkning. Enigheten var derimot ikke like stor i forhold til hvordan en skulle få til dette.

Senterpartiets Per Olaf Lundteigen understreket hvor viktig det var at det måtte lønne seg å dyrke jorda. Lønnsomhet i planteproduksjon og kornøkonomien er fundamentet, framholdt Lundteigen og oppfordret også næringa til å ta diskusjonen rundt kraftfôrpriser.

Reiten fra KrF framholdt at bondestanden representerte Norges siste idealister og at KrF vil kjempe hardt for sine standpunkter i et eventuelt regjeringssamarbeid.

Werp understreket at Høyres program på landbrukspolitikk vil være basert på ønske om økt norsk matproduksjon, -produksjonsmålene må få større vekt enn bosetting og sysselsetting uttalte han.

Lien Aasland understreket at landbruk er viktig, - ingen norsk næring limer landet sammen på samme måte som landbruket. Han viste også til at regjeringen i landbruks- og matmeldinga har lagt opp til at matproduksjon skal økes i takt med befolkningsutviklingen og tollgrepet som ble tatt i fjor høst med overgang til prosenttoll på flere varelinjer som viktige for landbruket og matproduksjon.

Det manglet ikke på spørsmål fra salen, spesielt var mange kritiske til hvordan mat- og landbrukspolitikken ville se ut etter et eventuelt regjeringsskifte, og spriket mellom de ulike borgelige partiene ble ikke mindre etter møtet. Flere stilte også krav til både Sp og Ap om at det nå måtte leveres i årets jordbruksforhandlinger.

Møte med Telemark KrF 15. april.

Fylkesleiar og orgsjef var inviterte til eit styremøte i Telemark KrF, der dei hadde landbruk som tema. Vi fekk ein god dialog omkring KrF sine landbrukspolitikk og deira standpunkt om det skulle bli eit regjeringsskifte. KrF heldt fast på landbruksgarantien.

Møte med Telemark Sp og Trygve Slagsvold Vedum 21. mai.

Fylkesstyret i Telemark Bondelag var inviterte til å vere med på eit møte med fylkestyret i Telemark Sp, då Landbruksministeren besøkte Grenland. Kjell Sølverød var med heile formiddagen, m.a på gardsbesøk.

Møte på Stortinget 23. mai.

Fylkesleiar og orgsjef fekk eit møte med Torbjørn Røe Isaksen og politisk rådgjevar

for Høgre si Stortingsgruppe, Jens Frølich Holte, for å snakke vidare om landbrukspolitikk.

Møte mellom bondelaga i Midt-Telemark og Telemark Høgre 10. juni.

Bondelaga i Midt-Telemark tok initiativ til eit møte for å diskutere landbrukspolitikkk med Høgre, og fylkesleiar og orgsjef deltok. Frå Telemark Høgre møtte Torbjørn Røe Isaksen og fylkessekretær Ole Espen Strand. Representantane frå bondelaga i Nome, Bø og Sauherad informerte om deira produksjonar og utfordringar knytta til landbruksdrift i Telemark.

Busstur med Stortingskandidatar i Telemark, 16. august.

I forkant av Stortingsvalet inviterte vi listetoppene frå dei politiske partia i Telemark med på ein busstur Lifjell rundt. Målet med turen var å sette fokus på landbruk og kva landbruket betyr for fylket vårt.

Deltakarar:

Ana López og Hans Ødegård, Raudt
Solveig Sundbø Abrahamsen, Høgre
Terje Lien Aasland, Arbeidarpartiet
Torgeir Fossli, Venstre
Geir Jørgen Bekkevold, Kristeleg Folkeparti
Kristian Nordheim, Framstegspartiet
Ådne Naper, SV
Beate Marie Dahl Eide, Senterpartiet

Med på turen var og ei rekkje gode foredragshaldarar som heldt innlegg undervegs:

Synne Vahl Rogn, Norges Bondelag
Jan Thorsen, Telemark fylkeskommune
Gunnar Li, Nortura
Jon E. Lyng, Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforening
Aslak Snarteland, Tine
Tor Gunnar Austjord, Faun Naturforvaltning
Ellen Dagsrud, Telemark Landbruksselskap
Terje Kristoffersen, Telemark fylkeskommune/Søve vgs
Olav Veum, AT Skog

Program for busstur med politikarar 16. august 2013

Undervegs på turen blir det servert matpakkar med lokal og regional mat.

08.00 – Start busstorget i Skien

Køyre over Ballestadhøgda og sjå Gjerpensdalen. Orientering om grøntproduksjonen i området. Vidare over Menstadbrua og inn på rv 36 mot Gvarv.

Norges Bondelag v/Synne Vahl Rogn (lokalmat)

Telemark Fylkeskommune v/Jan Thorsen (orientering om Landbruks- og matmelding for Telemark)

09.00 – Omvisning på Telefrukt sitt pakkeri på Gvarv og orientering om fruktdyrking.

09.30 – Avreise mot Heddal

NNN v/Jon E. Lyng (sammenheng og gjensidig avhengighet mellom norsk landbruk og matvareindustri)

Tine v/Aslak Snarteland

10.15 – Omvisning og orientering på Heddal Samdrift, mjølkeproduksjon.

11.00 – Avreise mot Hjartdal. Køyre gamlevegen og sjå på kulturlandskapet forma gjennom generasjonar.

Faun Naturforvaltning v/Tor Gunnar Austjord (samarbeidsprosjekt)

11.45 – Stopp på Nutheim. Orientering om sau- og ammekuproduksjon.

12.15 – Avreise mot Ulefoss

Nortura v/Gunnar Li (marknadsordninga og samvirke)

Telemark Landbruksselskap v/Ellen Dagsrud (utdanning/rekruttering og Telemarkskua som merkevare)

14.00 – Lunsj, omvisning og informasjon på Søve vidaregåande skule.

AT Skog v/Olav Veum (skogsdrift og skogforedlingsindustri)

15.15 – Avreise til Skien

Telemark Bondelag v/Kjell A. Sølverød (oppsummering)

16.00 – Busstorget i Skien

I år var det fokus på "matvalet", lokale bondelag blei oppmoda om å skrive matval på rundballar eller plakatar langs vegen.

Rett i forkant av stortingsvalet hadde bønder i Skien og Porsgrunn spontanaksjon for å få fokus på "matvalet"; traktorkolonne til NRK-bygget på Borgeåsen. Der møtte topp-politikarar frå dei fleste partia. Politikarane hadde fått tilsendt ein del spørsmål på førehand som dei svara på i Telemarksendinga.

Valet 2013

I samband med valkampen var Landbruksminister Trygve Slagsvold Vedum på besøk i Midt-Telemark 26. september. Telemark Bondelag fekk høve til å vere med på møte på Telefrukt og ope møte på Felleskjøpet i Bø.

6. september hadde Sp sin listetopp, Beate Marie Dahl Eide, ein runde gjennom alle Telemark sine 18 kommunar på 18 timar. Ferda starta klokka seks om morgonen i fjøset hos fylkesleiaren i Siljan.

19. Ope brev til Telemark KrF

Følgjande skriv er sendt Telemark KrF:

Kristeleg Folkeparti har i fleire medieoppslag den siste tida uttrykt store ambisjonar for landbruket. Partileiar Knut Arild Hareide har uttalt at landbruket og landbrukspolitikken ikkje vil vere til sals for taburettar og statsrådspostar ved eit eventuelt regjeringsskifte der KrF deltek. Dette er sidan gjenteke fleire gonger, m.a. av nestleiar Hans Olav Syversen og også etter at KrF valde side når det gjeld regjeringsspørsmålet. Kristeleg Folkeparti har mange gode intensjonar for landbruket som me i bondelaget støttar, m.a. strengare jordvern og beredskapslagring av korn.

Det er difor med stor uro me registrerer at Telemark KrF i fylkesutvalet onsdag 13. februar, stemmer for eit alternativt innspel til jordbruksforhandlingane i lag med Høgre, Venstre og Framstegspartiet. I innspelet heiter det m.a:

”Importvernet er et nødvendig virkemiddel, men bør bygges ned. Telemark fylkeskommune mener det er viktig at forbrukerperspektivet på matpriser også blir tatt

hensyn til. Lavere toll på kraftfôr med same tollsats som Danmark vil kunne gi store besparelser for næringen.” Vidare heiter det at det er betenkjeleg at samvirkeforetaka har rolla som marknadsregulatorar.

Kristeleg Folkeparti har i sitt forslag til partiprogram uttrykt at importvernet og ny WTO-avtale må balanserast med eit berekraftig landbruk i Noreg. Ordninga med marknadsregulering vil og KrF vidareføre, men dette er altså ikkje Telemark KrF samde i.

Føresetnaden for marknadsreguleringsystemet er vern av den norske matvaremarknaden gjennom eit effektivt og forutsigbart importvern. Fundamentet for marknadsreguleringa er mottaksplikta og forsyningsplikta.

Som marknadsregulatorar har samvirkeforetaka plikt til å ta imot mjølk, egg, korn og husdyr til slakt over heile landet. Denne mottaksplikta sikrar bønder avsetnad på varene sine, uavhengig av volum eller bustad. Mottaksplikta til samvirket er ein viktig grunn til at vi framleis har landbruk og levande bygder over heile landet. Marknadsreguleringa er ein føresetnad for å kunne ha denne mottaksplikta. Utan marknadsreguleringa, ville det vore uholdbart om samvirket skulle vore forplikta til å ta imot ukontrollerte mengder med varer, utan å ha moglegheit til å sette inn tiltak som kunne påverke etterspurnaden. Konkurrentane til samvirket kan fritt velje kva for bønder eller område i landet dei ønskjer å ta imot landbruksråvarer frå.

Til marknadsregulatorrolla ligg og ei forsyningsplikt. Forsyningsplikta skal sikre lik tilgang på råvarer (mjølk, kjøt, egg, korn) til alle aktørar i næringsmiddelbransjen, dermed også forsyning til dagligvarebutikkar og forbrukarar over heile landet. I dette ligg det at om konkurrentane til Tine og Nortura har for lite mjølk eller kjøt sjølv, så har Tine og Nortura plikt til å skaffe dei råvarene som trengst. Er det for lite innanlands produksjon, må marknadsregulator setje i verk tiltak for å få importert varer.

Ordninga kostar. Og det er samvirket sjølv som tek kostnadane med dette. Det er ikkje like økonomisk å hente 750 liter mjølk i ei fjellbygd eller på ei øy utan vegforbindelse som det er å hente tusenvis av liter i dei store jordbruksbygdene. Men nettopp fordi det er politisk vilje til landbruk over heile landet, er mottaksplikta og marknadsordninga som samvirkeforetaka administrerer ein føresetnad. Utan mottaksplikte vert landbruket samla rundt dei beste områda i landet, der det er mest lønsamt å drive meieri, slakteri og kornmottak.

Lønsemd i norsk landbruk er styrt av politisk vilje. I Noreg har den oljestyrte økonomien og auka priser på alle innsatsfaktorar bidrege til at innanlands landbruksproduksjon vanskeleg kan konkurrere med importerte varer på pris. Tollvern er eit viktig reiskap i alle land sin politikk for å beskytte eigen produksjon av varer frå land med lågare kostnader. I Noreg har vi toll på varer vi kan produsere sjølv. Varer vi ikkje produserer, kan importerast tollfritt. Kristeleg Folkeparti er svært opptekne av at vi skal bidra til at utviklingslanda får betre tilgang til den internasjonale marknaden, og det er nettopp difor såkalla MUL-land fritt får eksportere t.d. kjøtvarer til Noreg.

EU, som mange likar å samanlikne oss med, har og tollvern på landbruksvarer. Til og med på varer dei ikkje produserer sjølv, som kaffi og bananar.

I løpet av dei neste 20 åra vil folketalet i verda auke kraftig. Med auka folketal trengs det og meir mat. Alle land har plikt og rett til å forsyne eigne innbyggjarar mest mogleg med eigenprodusert mat. I Noreg produserer vi i dag berre 47 % av maten vår sjølv.

Vil Kristeleg Folkeparti slå seg saman med marknadsliberalistane som trur at det einaste saliggjerande for einkvar marknad er fri konkurranse? Marknaden i Noreg er kjøpsterk med ein oljesmurd lønsvekst som gjer at vi har pengar til alt vi treng og meir enn det. Likevel har økonomane overtydd forbrukarane om at maten i Noreg er dyr. Ja, maten er dyr om vi samanlikner med andre land i Europa. Men kjøpekrafta vår er så stor at vi brukar knappe 12 prosent av løna vår på mat. Til samanlikning må ein gjennomsnittlig EU-borgar bruke 15-45 % av løna si på mat.

Om Kristeleg Folkeparti i lag med dei borgarlege partia har eit sterkt ønske om å gje marknadsregulatorrolla til andre aktørar, så må det jo og innebere at mottaksplikta fell på andre enn samvirket. Det hadde vore interessant å høyre korleis KrF har tenkt å løyse dette. Eller har de ikkje tenkt på det, berre kasta dykk på dei blå-blå sitt noko underlege ønske om å få denne ordninga over på statlege hender?

Når Telemark KrF så raskt snur ryggen til dei gode intensjonane og ambisjonane for norsk landbruk når dei kjem i selskap med marknadsliberalistane i Høgre, Venstre og Framstegspartiet, må vi undre på om landbruket og landbrukspolitikken likevel er til sals for taburetтар og statsrådspostar ved eit eventuelt regjeringsskifte der KrF deltek?

20. Søve videregående skole og framtida for telemarkslandbruket

Styret for Telemark Bondelag vedtok i styremøtet 5. juni støtte til følgjande opprop frå Telemark Landbruksselskap:

Telemark Landbruksselskap vil på vegne av våre medlemsorganisasjoner avgi et opprop vedrørende valg av framtidig skolestruktur for videregående opplæring i Telemark.

For Telemark Landbruksselskap og landbruksnæringa i fylket vårt mener vi det er helt avgjørende at Telemark fylkeskommune også i fremtiden tilrettelegger for et godt studietilbud innenfor naturbruk på Søve videregående skole!

Gårdsbruket på Søve har vært i drift som fylkets landbruksskole helt siden 1893, den gang som Bratsberg Amts Landbrugsskole. Et stort mangfold av Telemarks bønder har siden den gang fått sin basisutdannelse innen jord- og skogbruk på skolen. I 120 år har skolen vist omstillingsevne og bidratt til et godt og oppdatert utdanningstilbud innenfor grunnopplæring som videreutdanning. Selve gårdsbruket består av 750 dekar dyrket mark og 3 500 dekar skog, i fylkets

målestokk en stor gård. Elevene tilbys i dag et moderne og vel utbygd øvingsgårdsbruk med variert produksjon og egne øvingsområder for skogbruks- og utmarksfagene. Her finnes også selvsagt klasserom, naturfagrom, verksteder, bibliotek, produksjonskjøkken, ridebaner og alt det andre en kan forvente å finne. I seg selv har gården en unik beliggenhet og er attraktiv for flerbruk og andre interessegrupper. Også i dag framstår Søve videregående skole som innovativ og framtidsrettet. Som eneste skole i Telemark tilbyr de studieretning innen naturbruk. En treårig utdanning på skolen fører fram til enten konkret yrkeskompetanse eller studiekompetanse som igjen åpner for et utall av andre yrkesmuligheter. Agronomkurset for voksne har også i flere år vært et kjærkomment tilbud for de som bl.a. bosetter seg på en landbrukseiendom i voksen alder. Sammen med fagskolekurset innen ledelse, økonomi og markedsføring, som nå har gjennomført sitt første semester, viser dette noe av skolens omstillingsevne og nyorientering. I lys av prognoser om reduserte elevtall i fylket vårt, har skolen klart å øke antall grunnkurselever betraktelig. Mye tyder på at det også i framtida blir et økende behov for etter- og tilleggsutdanning for voksne. Flere fagskolekurs planlegges ved skolen og strategien er klar for å opparbeide status som et regionalt fagsenter.

For Telemark Landbruksselskap er det viktig at Søve videregående skole også i fremtiden gis optimale rammebetingelser slik at ungdom i Telemark kan tilbys et bredt utdanningstilbud innenfor naturbruk, og slik at skolen kan fremstå som den ledende naturbruksskolen i vår del av landet. Ute i verden viser internasjonal forskning at befolkningsvekst og klimaendringer vil føre til at mat i framtiden blir en knapphetsressurs, noe som igjen vil fordre større fokus på nasjonal sjølberging. Her hjemme står samtidig landbruksnæringa i løpet av den neste 10-15 års periode fremfor et stort generasjonsskifte. Landbruket i Telemark representerer store og verdifulle ressurser. For at næringa fortsatt skal være viktig i Telemark er det avgjørende med et godt og relevant utdanningstilbud for neste generasjons gårdbrukere basert på fylkesvis egenart. Den handlingsbårne kompetansen og spesialiseringa som i dag tilbys ved skolen er i så måte av uvurderlig karakter.

21. Kontaktmøte med Fylkesmannens landbruksavdeling

Det er etablert kontaktutval i regi av Fylkesmannen som drøftar og kjem med råd til den fylkesvise forvaltninga av landbrukspolitiske saker. I kontaktmøtet deltar Telemark Bondelag, Telemark Bonde- og småbrukarlag, AT Skog, Innovasjon Norge i Telemark, Telemark Fylkeskommune og KS i Telemark.

I 2013 har det vore 2 møte. Kjell A. Sølverød og Line E. Aaselid deltar for TB.

Telemark Bondelag har vore representert i ressursgruppe og prosjektgruppe for Landbruks- og matmelding for Telemark. Det er mykje dei same personane som har møtt på møta i arbeidet med Landbruks- og matmeldinga, som er representerte

i kontaktutvalet. Dette arbeidet har tatt mykje tid, difor har ikkje møteaktiviteten i kontaktutvalet vore så stor.

Viktigaste saker har vore:

-Bruk av BU-midlar: Det står igjen 6,2 mill av samla pott tilskotsmidlar på til saman 22,2 mill. Det ligg søknader inne no for ca kr 5,7 mill i tilskot. Dersom disse sakene blir innvilga, vil respotten i 2013 vere 0,5 mill kr. Dersom omsøkte søknadar som foreligg blir innvilga, vil respott av rentestøtte vere 2,4 mill ved årsskiftet.

-Fjellandbruket: Telemark og Buskerud har fått samla 6 mill kr fordelt over 3 år til satsing på fjellandbruket i regionen. 2 mill kr er avsett til satsinga i 2014. Fylkesmannen i Telemark har sekretariatsansvaret. 8 kommunar i Buskerud og 6 kommunar i Telemark er omfatta av ordninga. Oppstartsmøte med representative ordførarar, landbrukskontor og organisasjonar var på Lampeland 21. nov 2013. Retningsliner for satsinga vil bli utarbeidet i tråd med signal frå samlinga. Det blir oppretta eigen temaside for fjellandbruket knytt til fylkesmannen si nettside.

-Erfaringar med årets RMP og tilskot til prioriterte kulturlandskap.

Mykje nytt i årets søknadsomgang knytt til RMP:

- Gjennom tilskotsmal blei ordningane meir strømlinjeforma
- Krav om elektroniske søknader
- Integrering av kart og krav om elektronisk innteikning av tiltak

Kommunen fekk mykje meirarbeid i denne søknadsomgangen fordi mykje var nytt og vanskeleg for gardbrukarar. FM har fått få reaksjonar på at ei av tilskotsordningane er flytta frå beitedyr over på prioriterte område.

-Nytt frå skogbruket og satsinga på tømmerkaier.

Det er i dag lønsamt å eksportere tømmer med båt og tog til ein betalingsvillig marknad i utlandet. Lokale sagbruk osv. må betale dyrare enn tidlegare for å få tømmer pga. konkurranse med utlandet. AT Skog reknar med noko betra tømmerprisar i vinter ved bl.a. innføring av eit kystsonetillegg. Dette vil påverke avvirkningsaktiviteten. Herre er 1 av 5 tømmerkai-prosjekt som har blitt prioritert til andre runde for tilskotssøknad i forhold til sentrale midlar. Fleire interessantar tar kontakt med AT Skog i forhold til idear om industrietablering med skog som råstoff.

-Signal til landbrukssektoren frå ny regjering og statsråd.

Ny regjering ønskjer å gjennomføre forenklingar i praksis. Har mål om å betre vilkåra for småbedrifter i fastlandsNorge. Meir av støtta skal gå til dei som lever av landbruket. Vi forventar fleire endringar i landbrukslovene. Eigen råderett og kommunane si makt vil bli større. FM blir utfordra til å kome med konkrete forslag på forenklingar i dei økonomiske tilskotsordningane.

22. Søve videregående skole - regionale utviklingsmidlar til fagskoletilbod

Følgjande skriv er sendt Telemark fylkeskommune:

Visar til brev frå Søve vgs dat 13. april vedk. søknad om regionale utviklingsmidlar til vidareføring og vidareutvikling av fagskoletilbod ved skolen.

Telemark Bondelag ser det som svært viktig for Telemark og landbruket at Søve kan utviklast til eit fagsenter for bruk av stadegne ressursar i Telemark.

Telemark Bondelag gir sin tilslutning til Søve vgs sin søknad om regionale utviklingsmidlar og håpar at Telemark fylkeskommune løyver 150 000 kr til vidareføring av fagskolekurset i leining, økonomi og marknadsføring.

Telemark Bondelag støttar igangsetting av fagskoletilbodet med 50 000 kr.

Vi har merka oss brei fagleg deltaking på fagskolekurset som er i gang; studentane er fornøgde med kurset og den kompetansen dei får – jfr. oppslag i aviser og Bondebladet.

23. Bondelagets kampanjedag

Onsdag 10. april var sett av som nasjonal kampanjedag for Norges Bondelag. Dette var lagt opp som ein sjarmoffensiv der vi delte ut enkle smakebitar på norske landbruksprodukt og ein hyggeleg bodskap til publikum i fylkeshovudstadane.

I Telemark valde vi å satse på Herkules kjøpesenter i Skien i lunsj-tida, frå 11-13.

Traktor med hengar vart plassert på parkeringsplassen på taket på Herkules. Banner + plakatar på traktorar og tilhengar. Inne i kjøpesenteret stilte fylkesstyret og bondelaga i Porsgrunn og Skien opp og delte ut flyer med bodskap, yoghurt og gulrøter til publikum.

Kjell A. Sølvørød og Gunleik Mæland i munter samtale med Lise Wiik.

Representantar frå bygdeungdomslaget var også med på markeringa, frå venstre Cecilie Brask Findal og Helene Fossaas Kleppe.

Vi utnemnde også Telemark Bondelag sine bondevenner, som omfatta politikarar, landbruksvikarar og kokkar med særleg hjarte for lokal mat.

Telemark Bondelag sine bondevenner.

Mange lokale bondelag utnemnde ”bondevenner” i forkant av jordbruksforhandlingane, og fekk stor mediemerksemd på dette.

Utnemning av bondevenner i Sauherad: Jorid Vale - Evju bygdetun, Hans Sundsvaen - ordførar i Sauherad og Britt Sauar - Epleblomsten. Dei fekk t-skjorter, blomar og diplom som takk for det positive arbeidet dei gjer for landbruket i Sauherad kommune. Til høgre på bildet; leiar i Saude og Nes Bondelag, Rollef Flathus. Foto: Saude og Nes Bondelag.

24. Kartlegging av bruksrettar i utmark

Telemark Bondelag har over fleire år hatt kontakt med Statens kartverk for å finne ei løysing der bruksrettar i utmark kan merkast av på nye gardskart. I det gamle Økonomisk kartverk var slike rettar registrerte, men i nye kart er dei ikkje komne med. Døme på slike bruksrettar er beiterettar og ulike skogsrettar.

I eit møte mellom TB og Kartverkskontoret i Skien i februar fekk ein diskutert i gjennom saka og vart samde om ei vidare framdrift.

Kartverket i Skien arbeidde vidare etter planen skissert på møtet i februar. Det gjekk på å registrere eit datasett med bruksrettane frå Økonomisk kartverk, såkalla FKB-Servituttar, og plote dei inn i nye gardskart.

28. november vart resultatane frå registreringa for Hjartdal kommunes del, presentert på eit møte på Bygdesentralen i Hjartdal. Møtet var godt besøkt og samla mange av dei aktuelle grunneigarane og rettshavarane i kommunen. Det blei arrangert av Hjartdal Bondelag og Hjartdal Skogeigarlag med hjelp frå Telemark Bondelag. På møtet orienterte Arnulf Haugland, overingeniør ved Kartverket i Skien, om arbeidet som er gjort og presenterte resultatane. Det vart også avklart at det aktuelle datasettet skal inngå i eit forvaltningsregime der kommunen vil stå for det løpande vedlikehaldet.

Kartverket i Skien har gjort registreringar for Tokke og Vinje i tillegg til Hjartdal. Planen er å lage presentasjonar for desse kommunane, også, på same vis som i Hjartdal.

25. Regional matkultur Agder Telemark SA

Regional Matkultur Agder Telemark SA (RMAT) er ei samanslutning mellom ulike aktørar som driv med mat, og har som mål å fremje lokal og kortreist mat i Agder og Telemark. Telemark Bondelag er støttemedlemmer i RMAT for på den måten å bidra til å fremje den regionale matkulturen.

26. Telemark Jordvernforening

Det er etablert ei jordvernforening i Telemark. På årsmøtet til foreninga i mars møtte Kjell Sølverød og Lars Vassend.

Jordvern er ei svært viktig sak, og Telemark Bondelag er open for samarbeid om aktuelle temamøte og likande.

I konkrete saker kan det vere aktuelt for TB å vende seg til Norges Bondelags si fagavdeling for juss og økonomisk service, evt sine samarbeidsadvokatar i fylket.

27. Open Gard 2013

Det var seks arrangement i Telemark;

1. Gjerpen Bondelag
Vertskap: Per Ballestad, Skien
2. Sannidal og Skåtøy Bondelag
Vertskap: Peder Aarø, Kragerø
3. Saude og Nes Bondelag og Bø Bondelag
Arrangementet var på Evju Bygdetun og i samarbeid med bygdetunet
4. Drangedal og Tørdal Bondelag
Vertskap: Ellen og Kjetil Bergan, Tørdal
5. Heddal Bondelag
Vertskap: Nina og Geir Olav Grini, Notodden
6. Holla Bondelag
Arrangementet var på Søve i samband med Minidyrsku'n.

”Open Gard” er eit samarbeid mellom bondelaget, bygdekvinnelaget, samvirkeorganisasjonane og evt andre organisasjonar.

Arrangørane melde om trivelege og velfungerande arrangement og godt samarbeid mellom organisasjonane som er med. Om lag 2 300 besøkande i tillegg til dei som var på Minidyrsku'n.

*Frå Open gard arrangementet i Gjerpen.
Foto: Gjerpen Bondelag.*

Frå Open gard arrangementet i Tørdal. Foto: Drangedal og Tørdal Bondelag.

28. Seljordutstillinga - Dyrsku'n

Landbrukshallen

Dyrsku'n i år var 13.-15. september, om lag 62 000 selde inngangsbilletter desse tre dagane. I år melde Tine frå at dei ikkje blei med i Landbrukshallen pga manglande ressursar. Det blei ein del mediemerksemd rundt dette før Dyrsku'n. Men Nortura saman med OIKOS (Økologisk Norge) fylde Landbrukshallen. Det var som tidlegare mykje folk i hallen og mange hadde merka seg at ikkje Tine var på plass i år.

Nortura profilera nokre av sine produkt, særleg nye produkttypar, og det blei delt ut tusenvis av smaksprøver. I tillegg hadde dei ein del produkt for sal. OIKOS profilera økologiske produkt frå Nortura og dei hadde fått ein del Tine-produkt i tillegg.

Organisasjonane hadde også i år vakter/informantar på golvet, det var både tillitsvalde og tilsette i organisasjonane, dei var både frå nærområdet og frå nabofylka. Oppgåva deira er å ta kontakt med publikum, informere om norsk mat, svare på spørsmål. Bondeambassadørane hadde ekstra fokus på materiell til skule/barnehage, samt vise til der publikum kunne finne matoppskrifter på nettet. I tillegg selde dei T-skjorter "Eg er bonde. Eg er matprodusent" og hjalp til med påfyll av brosjyrar og rydding i hallen. Landbrukshallen er godt synleg på Dyrskuplassen med organisasjonane sine skilt på taket.

Telemark Bondelag koordinerar opplegget i Landbrukshallen. Det har vore eitt planleggingsmøte. I tillegg har arbeidsgruppa (ein frå kvar organisasjon) hatt kontakt på telefon og e-post. Montering av utstillinga blei gjort over to dagar. Opprydding blir stort sett gjort etter at utstillinga stenger søndag kveld.

"Bondens Møteplass"

Hovudmålgruppa på Bondens møteplass er i utgangspunktet medlemmer/produsentar og er ein viktig arena for å syne kva for fordelar den enkelte har som medlem i organisasjonane. Men ein ser at det også er mange andre innom standen og programmet er difor blitt meir allment dei seinare åra.

Ein del av utstillarane er plasserte 2. etasje og nokre i 1. etasje i Husdyrhallen.

2. etasje: Telemark Bygdekvinnelag, Nyt Norge / Matmerk, Gjensidige, Landbrukets HMS teneste, Norges Bondelag, samvirkeorganisasjonar, Telemark Bonde- og småbrukarlag, Landkreditt.

1. etasje: Felleskjøpet Agri, Tine, Nortura, Søve vgs, Norsk Landbruksrådgiving Østafjells

Også i år var spesielt fokus på helse, miljø og tryggleik i landbruket.

Viktig med lukt og smak for å få folk innom standen, i år var det bl.a. smaksprøver på vaflar, eplemos, egggerøre, ost, yoghurt, kesam. Det blei baka og servera smaksprøver på potetlomper i fleire omgangar, svært populært. Telemark Bygdekvinnelag hadde hovudansvar for smaksprøveutdelinga.

Foredrag ved styreleiar i Nortura, men fungerer dårleg da mange bare går forbi. TV på samvirkestand var støyande og unødvendig. Minikonsert fungera godt. Demonstrasjon av separering, servering av kaffi "late" kvar dag. Demonstrasjon – toving av farga spæl-ull populært og kan gjentas. Dyrsku'mesterskap i potetskrelling, få deltakarar, må få meir blest rundt dette. Demonstrasjon brannøving ute var bra. Telemark Bygdeungdomslag sin stand ute blei litt usynleg. Samvirketipping fungerte veldig godt.

Storskjermen som stod utanfor hallen, hadde bilde og reklame for organisasjonane, fekk gode tilbakemeldingar, og dette er verkeleg eit utstillingsvindaug vi kan utnytte.

Samvirkepakka fungera ikkje i år, det blei bare smurt matpakker fredag morgon.

Aktørane på Bondens Møteplass var veldig fornøgd med opplegget i år. Samarbeidet har fungert særst godt, og det har vore gode innspel og dialogar i planlegginga og undervegs på Dyrsku'n. Standen framsto som livleg og heilheitleg. Det såg i tillegg triveleg og folksamt ut, og alle utstillarane hadde blide og hyggelege folk på stand.

Anna Kjartansdottir frå Nortura syner Gilde-produkt til interesserte kundar i Landbrukshallen.

Organisasjonsarbeid

29. Samanslåing av Gjerpen Bondelag og Solum Bondelag

Desse to bondelaga vedtok på årsmøta i oktober sine å slå seg saman.

På styremøtet 4. november gjorde styret følgjande vedtak:

Styret i Telemark Bondelag godkjenner samanslåinga av Gjerpen og Solum Bondelag og ønskjer det nye laget lukke til.

30. Samarbeidsrådet Øst

Årssamling 12. februar på Tine Kalbakken. Det blei vedteke at Norsk Bonde- og Småbrukarlag skulle takast inn som nytt faglag i SØ. Gartnarhallen blei tatt opp som ny samvirkeorganisasjon.

FFO-møte 16. april. Tema var søknadar og budsjett for 2013, planlegging av Treffpunkt Landbruk Øst og informasjon om Grøn Forsking.

FFO-møte 8. oktober. Tema var planlegging av Treffpunkt Landbruk Øst, arbeidsplan, fordeling av midlar etter søknadar og planlegging av årssamling 2014.

Treffpunkt Landbruk Øst 4.-5. november. Per Skorge og Nils Bjørke oppsummerte den politiske situasjonen etter valet. Sveinung Svebestad frå Nortura, Kristin Hoff frå Tine og Einar Enger frå Felleskjøpet heldt innlegg om marknadsordningar for hhv egg og kjøt, mjølk og korn. Det var og orientering frå Landkreditt og informasjon om Grøn Forsking. Konferansen blei avrunda med innlegg frå Gunnar Gundersen frå Høgre, som klarte å få opp temperaturen hos tilhøyrarane.

31. Medlemstal, kontingent, verving

Medlemstalet pr. 31.12.2013 er 1.677 mot 1.672 i 2012. Innbetalt kontingent utgjør kr 3 313 932. 99 medlemmer har meldt seg inn i 2013, 94 har meldt seg ut. Ein del medlemmer er utmeldt pga ubetalt kontingent.

Verveaksjonen "Tørre å spørje"

Verveprosjektet "Tørre å spørre" starta i 2012 og skal gå ut 2014. Hovudmål er å utvikle ein kultur blant medlemmene der det å verve nye medlemmer til velfungerande lokallag blir oppfatta som ei naturleg oppgåve. Ved ulike høve er lokallaga oppmoda om å gjere ein ekstra innsats i vervearbeidet.

32. Lokale bondelag

I følge vedtektene skal årsmøta i lokallaga vere avvikla innan 1. november. Det er eit mål at ein representant frå fylkestyret eller administrasjonen er til stades på lokallagsårsmøta. Eitt lokallag fekk ikkje avvikla årsmøtet før nyttår.

Gjennom medlemsregisteret kan fylkeskontoret nå sende ut sms'ar og e-post til

medlemmer i lokallaget. Dei fleste lokallaga har nå fått registrert mobilnummer på medlemmene.

Tre lokallag har eigne heimesider; Drangedal og Tørdal Bondelag, Siljan Bondelag og Bamble Bondelag.

33. Leiarmøte

Leiarmøtet var på Morgedal Hotell i Morgedal 19. og 20. november.

Program:

- Norges Bondelag i eit nytt politisk landskap
- Lokallagsarbeid i Norges Bondelag
- Landbruksmelding for Telemark - paneldebatt
- Framtidsretta mjølkproduksjon på norske ressursar
- Gjensidige, forsikring i landbruket og samarbeidsavtala med bondelaget
- Landbrukets HMS teneste
- Aktuelle saker i lokal- og fylkeslag

Frå Norges Bondelag møtte 2. nestleiar Brita Skallerud og rådgjevar Andreas Lunder.

34. Regionmøte

Det er gjennomført ein "runde" med regionmøte i 2013.

I januar var det tre regionmøte der jordbruksforhandlingane 2013 var tema. 1. nestleiar i Norges Bondelag, Berit Hundåla, innleidde til diskusjon på møtet i Bamble, Synne Vahl Rogn var på Akkerhaugen og Bjørn Gimming var i Morgedal. Dei to er styremedlemmer i Norges Bondelag.

Lokallag som hadde lagt opp arbeidet med jordbruksforhandlingane som studiering, fekk godkjent regionmøtet som første kveld i studieringen.

I månads-skiftet september/oktober blei lokallaga innkalla til regionmøte, men di-verse måtte alle fire regionmøta avlysast på grunn av dårleg påmelding. Noko av grunnen var nok at det blei sein haustonn i 2013.

35. Tryggleik og helse i landbruket – HMS kampanjen

Dette er ein landsdekkande kampanje har gått i 2012 og 2013 og blir vidareført i 2014. Bakgrunn for kampanjen hyppigheten av dødsulykker, brannar, ulike skader og yrkeslidingar i norsk landbruk noko som medfører at den enkelte yrkesutøvar blir påført store lidingar og kostnader. Samarbeid mellom bondelaget og ulike organisasjonar innan landbruket, hovudsamarbeidspartnar er Landbrukets HMS teneste.

Det er gjennomført ein del tiltak i 2013: Avløysarkurs med hovudvekt på HMS, Norsvin møte med fokus på brann og støveksponering, Telefrukt produsentlag med fokus på sprøyting og verneutstyr. HMS var også hovudtema på stand Bondens Møteplass under Dyrsku'n.

36. Kornutvalet

Kornutvalet har hatt eit møte der utvalet drøfta uttale til jordbruksforhandlingane. Fagmøte korn blei ikkje arrangert i 2013. Norsk Landbruksrådgiving Østafjells hadde planlagt fagmøte, og Telemark Bondelag blei med på deira arrangement.

37. Grøntutvalet

Grøntutvalet har hatt to møte i 2013. Utvalet vedtok å ikkje ha årsmøte i 2013, da dette ikkje står i mandatet til utvalet.

Saker i grøntutvalet i 2013: tilrådingar om prisar og lønningar i frukt- og bærproduksjonen, innspel til jordbruksforhandlingane 2013, import av planter, fadderordning for fruktprodusentar.

38. Regionalt samarbeid bondelag og samvirkeorganisasjonane

Samarbeidsråda vart oppløyst i 2002 og erstatta med ein ny avtale mellom Norsk Landbrukssamvirke og Norges Bondelag om regionalt samarbeid. Samarbeidsråd Aust omfattar Telemark, Vestfold, Buskerud, Østfold og Akershus.

I følgje avtala skal bondelagets fylkeskontor ha ansvar for å yte landbrukssamvirket nærare bestemte tenester og koordinere eit samarbeid mellom samvirke og bondelag. Telemark Bondelag har hatt følgjande aktivitetar i 2013 som kjem inn under denne avtala:

- Dyrsku'n i Seljord 12.-14. september – org.sjef i Telemark Bondelag er prosjektansvarleg for to av hallane; Bondens Møteplass og Landbrukshallen
- ”Open gard”; totalt seks arrangement i 2013
- Busstur i Telemark for stortingskandidatar 16. august. Stortingskandidatar frå sju ulike parti deltok.
- Representert i referansegruppe og styringsgruppe for Landbruksmelding for Telemark.
- Styrke rekrutteringa og søkinga til naturbrukslinene på Søve vgs, deltek i kontaktgruppe. Skulestrukturdebatten i Telemark, arbeidde aktivt for å oppretthalde Søve vgs.

39. Samarbeid med Agder

Telemark Bondelag starta i 2012 eit samarbeid med bondelaga i Agder om felles strategiar for kommunikasjon og kompetanse. Som eit resultat av dette hadde bondelaga i Telemark og Agderfylka 31. januar ein idé-dugnad for å bli betre på kommunikasjon. I midten av februar møttest representantar for LO/NNN og bondelaga i Telemark og Agder til eit møte for å avklare samarbeid fram mot Stortingsvalet.

40. Skattekurset 2013

Telemark Bondelag arrangerte det årlege kurset for rekneskapsførarar på Quality Hotel og Resort Skjærgården i Langesund 24. og 25. oktober.

Program:

- Skatte- og avgiftsopplegget for 2013
- Aktuelle saker
- Tap på fordringar
- Skatteetatens time
- Inntekt og avkasting av gardsbruk ut over ordinær jord- og skogbruksverksemd
- Tomt og tomtefeste
- Bil i næringsverksemd
- Garden som arbeidsplass – bonden som arbeidsgjevar
- Når bonden slit – korleis hjelpe
- Aktuelle dommar og uttaler
- Statsbudsjettet for 2014

Forelesarar: Representantar frå Skatt Sør og Norges Bondelag. Det møter representantar frå dei fleste rekneskapskontor i fylket som har samarbeidsavtale med Norges Bondelag.

I samarbeid med Økonomiforbundet blei det halde temadag i tilknytning til skattekurset; kurs i to ulike tema blei tilbydd i år; odel, konsesjon, jordlov (forelesar Erlend Stabel Daling, Norges Bondelag) og regnskapsførerregelverket med hovudvekt på GRFS (forelesar Toril Volden, Abacus Økonomitjenester AS).

Prosjekt

41. Inn på tunet. IPT-nettverk i Telemark

Nettverket IPT Telemark vart etablert i 2004 som resultat og oppfølging av prosjektet Grøn omsorg - grønt samarbeid i Telemark. Eit permanent tilbydarnettverk blei etablert i mai 2008.

Arbeidsutval 2013

Vetle Øverland, Skien – leiar, Ingrid Thorseth, Bø, Hanne Årlid, Seljord. Vara: Geir Holen, Bamble. Amund Johnsrud fungerer som sekretær for arbeidsutvalet.

Arbeidsutvalet har hatt to møte: 9. januar og 28. august.

Årsmøte 2013

Årsmøtet i IPT Telemark blei halde 7. mars hos Ingrid Thorseth på Staurheim i Bø. Det møtte 21 stk. inkludert føredragshaldarane.

I tillegg til vanlege saker var orientering frå og dialog med representantar frå Nav Telemark.

Saker

IPT-utvalet i Norges Bondelag inviterte til fagtur for unge bønder 7-9. april. Turen gjekk til Alta med besøk på IPT – gardar i kommunen, og vart kombinert med deltaking på ein nasjonal IPT- konferanse som Fylkesmannen arrangerte 9-10. april same stad. Telemark var det fylket som hadde flest deltakarar på turen: Johan-Martin Tovslid, Skien, Marit Linnea Graadal, Lunde, Anita Høidalen, Lunde, Hans Martin Huse, Vinje og Solfrid Tveitan, Siljan.

Det blei gjennomført ein fagtur 2. oktober til Vestfold. 20 stk deltok. Desse var tilbydarar av IPT-tenester eller interesserte i å starte opp med IPT, samt kommunalt og statleg tilsette.

Målsetting med turen var å gje deltakarane meir kunnskap om tilbod innanfor demens og arbeidstrening. Spesielt demenstilbudet er aktuelt for kommunane nå, sidan dei etter den nye statlege demensplanen har ansvar for å utvikle dagtilbod for denne gruppa. Me besøkte tre ulike gardsbruk: Hønnerød og Nordre Stange har arbeidstrening for ungdom med spesielle behov. Vittersø har dagtilbod for demente. Fagturen blei støtta økonomisk med Bygdeutviklingsmidlar gjennom Fylkesmannen i Telemark

Telemark Landbruksselskap (TL): Prosjekt for tilrettelegging av praksisplassar.

TL har starta eit forprosjekt med mål å etablere ein formidlingssentral for attraktive praksisplassar innanfor naturbruk, mellom anna i dialog med NAV. Vetle Øverland deltar som dialogpartner i prosjektet.

Det blei planlagt eit julebord for medlemmane av nettverket, hos Hanne Årlid på Bjørge. Julebordet som skulle vere i slutten av november blei avlyst pga lita påmelding.

IPT Telemark er registrert som foreining i Brønnøysundregistra, og har eige organisasjonsnummer. Kontingent pr. gardsbruk er sett til kr 500/år.

Deltakarar i nettverket

Pr. 31. desember 2013 er det registrert 23 betalande deltakarar i IPT-nettverket i Telemark.

42. Prosjekt styrking av sauehaldet i Telemark

I 2011 blei det jobba med finansiering av saueprosjektet og prosjektet starta opp i mars 2012. Prosjektet har fått namnet ”Sauekjøtt, ja de e gøtt”.

Bygdevis har rekneskap og ein del administrasjon for prosjektet. Eigarar av prosjektet

er Telemark sau og geit, Telemark Bondelag og Telemark Bonde og Småbrukarlag. Torhild Sisjord, rådgjevar i Nortura, er tilsett som prosjektleiar i deltidsstilling. Prosjektet er ope, det vil sei at det er mogleg å komme med på det tidspunkt da prosjektet tilbyr ein aktivitet som vedkomande kan ha nytte av. Ved årsskiftet er det sendt 12 søknadar om nybygg/restaurering til Innovasjon Norge.

Gjennomførte tiltak i 2013:

- Har ikkje klart å få til ei organisert fadderordning, men har kobla nokon som fungerer på det uformelle plan.
- Kurs i grovfôr dyrking, Morgedal
- Fjøsopning og medlemsmøte i Bø
- Ope møte om innreiingsløyningar for sau, Morgedal
- Folkehelseaktivitetar og friluftsliv; møte med Notodden Turlag og Frisklivskoordinatoren i Hjartdal kommune
- Tre markvandringar vårbeite sau
- Fag møte ”framtidig sauehald krev rett behandling av innvollsnyltarar”
- Avlsarbeid sau
- Insemineringskurs for sau
- Fagtur til Staur, seminvarer
- Driftsplanlegging, økonomirådgeving og individuell rådgeving

Prosjektet skal gå vidare i 2014, og det må søkast Fylkesmannen og Telemark Fylkeskommune om finansiering for dette året.

43. Prosjekt ”Nytt areal til frukt”

Telefrukt tok initiativ til dette prosjektet i 2010, prosjektet kom i gang i slutten av 2011. Amund Johnsrud er TB sin representant i styringsgruppa.

Bakgrunn for prosjektet er at Midt-Telemark og særleg Sauherad har gode føresetnader og lange tradisjonar for fruktproduksjon. Regionen står i dag for 20-25% av alle fruktproduksjon i Norge.

Prosjektet blei avslutta i januar 2013.

44. Prosjekt ”Fadderordning frukt”

Målet med prosjektet er å gi nye produsentar god kunnskap om fruktproduksjonen.

I prosjektet legg ein til rette for opplæringsprogram for nyetablerte fruktdyrkarar i Telemark ved å etablere fadderordning. Ordninga omfattar konvensjonell og økologisk dyrking av eple, plome og morell. Prosjektet går til våren 2014.

Slutning

Arbeidsåret 2013 må kunne sies å ha vært innholdsrikt for Telemark Bondelag. Politisk jobbing frem mot stortingsvalget hadde topp prioritet, faktisk ikke bare frem til valgdagen 9. september, men minst like viktig etter valget.

For å gå litt i gjennom året så starta prosessen frem mot jordbruksforhandlingene på vanlig vis, det var valgår og forventningene var spesielt høye. Jordbruksforhandlingene 2013 ble faktisk et løft for næringa, og selv om inntektsgapet til andre grupper er stort, så ble inntektsgapet noe redusert denne gangen. Korn og storfekjøtt hadde høy prioritet, og oppgjøret hadde en sterkere innretning på volum og kvalitet. Etter flere års kamp fikk vi i tillegg prosenttoll på faste oster, noen storfe linjer og lammekjøtt. Så er det dessverre slik at produksjoner som svin og egg ikke fikk ta del i et vellykket jordbruksoppgjør grunnet en langdryg overproduksjon.

Stortingsvalget 9. september ble et markert veiskille i landbrukspolitikken ved at høyresiden vant valget. Blå-blå politikk og landbruksminister fra Fremskrittspartiet, slikt blir det mye jobb av for Telemark Bondelag.

Andre ting som må nevnes er Telemark Bondelag sin gode dialog mot naturbrukskolen Søve. Skolen er i en særdeles god driv og bondelaget fyller flere roller på Søve. Landbruksmelding for Telemark er vedtatt i Fylkestinget, og tre millioner er bevilget til tiltak over to år.

Prosjektet ”Sauekjøtt, ja de e gøtt” har gått to år og har ett år igjen. Prosjektet har hatt stor aktivitet og mange etablerte og nye sauebønder er med i prosjektet. Flere søknader om nybygg/restaurering er sendt Innovasjon Norge.

Rovdyrsituasjonen i Telemark er ikke blitt enklere ved at ulv ble største dokumenterte skadegjører i 2013. Ulv og gaupe gjør alt for store innhogg i saueflokkene, og uttak av skadegjørere har så langt vært for lavt. Å følge opp rovdyrpolitikken krever mye tid av Telemark Bondelag. Grunneierrett og eiendomspolitikk er oppgaver vi føler er viktige i det store fylket vårt. Jordvern må til stadighet ha fokus.

Telemark Bondelag har bidratt til at bygdeungdomslaget er reetablert i Telemark.

Administrasjon og styret for Telemark Bondelag jobber for et samla landbruk i Telemark, i et stort nettverk.

Vi takker for godt samarbeid i året som har gått.

Styret for Telemark Bondelag

Kjell A. Sølverød
Morten Rogn
Mathias Kleppen

Ann Kristin Teksle
Lars Vassend
Anne Birgit Sollid

Line E. Aaselid   Bergit Li

Meldingar

Telemark Bygdekvinnelag

Styret:

Leiar: Anne Birgit Sollid, Morgedal. Nestleiar: Anne Grethe Hegnastykket, Bø. Styremedlemmer: Åsne Søreid Fjeld, Solum, Bodil Bakken, Solum, Gro Windsvoll Jøntvedt, Holla, Grethe Garstad, Bamble, Ann Kristin Teksle, Ulefoss (TB).

Saker/arrangement:

Telemark Bygdekvinnelag har 18 lokallag og 545 medlemmer. Styret har hatt 8 møte og drøfta 32 saker. Årsmøtet var i Heddal med Heddal Bygdekvinnelag som vertskap.

Godt sal av boka ”Jordeple og søteple – potet og eple” også i 2013, boka kom ut hausten 2011. 29 damer frå Telemark deltok på inspirasjonsseminar på Lillehammer i oktober. Arrangert datakurs, 9 deltakarar. Telemark Bygdekvinnelag hadde besøk av 40 damer frå Lähte Naiskoor frå Tartu i Estland, dei var her 25. til 27. juli. Fylkeslaget la opp program for besøket, og dei hadde konsert for oss som var open for alle. Telemark Bygdekvinnelag var med på to standar under Dyrsku’n i Seljord; Bondens Møteplass og i matkvartalet. Fokus på medlemsverving.

Deltok på Norsk Eplefest Gvarv i september, medlemsverving, sal av bøker og bak-eunderlag, utdeling av smaksprøver.

Internasjonalt arbeid – hjelper bygdekvinner frå Estland med stand under Dyrsku’n, dei sel handarbeidsprodukt som mange kvinner i Estland har strikka. Vore engasjert med hjelpesendingar til Litauen og deltok på jubileum i Tartu, Estland i november.

Telemark Bygdeungdomslag

Telemark Bygdeungdomslag har ikkje hatt aktivitet i 2013. Men Norsjø Bygdeungdomslag er i aktivitet og dekker Nome/Skien. I Bamble arbeider dei vidare med å få etablert eit lokalt BU-lag.

Bygdevis

Bygdevis er eit selskap eigd av Telemark Bondelag. Bygdevis skal drive kurs og kompetansetiltak spesielt retta mot landbruket og bygdene i Telemark.

Styret for Telemark Bondelag er årsmøte for Bygdevis. Årsmøtet blei halde 6. mars.

Styret:

Jon Midtbø (leiar) og Lars Vassend, Telemark Bondelag
Gro Windsvoll Jøntvedt, Telemark Bygdekvinnelag
Magne Heddan, Norsk Landbruksrådgiving Østafjells
Terje Kristoffersen, Søve vgs
Arbeidsutval: Jon Midtbø og Magne Heddan

Det er det halde eitt styremøte og to møte i arbeidsutvalet i 2013.

Viktigaste saker: Arbeidsplan 2013, rekneskap, arbeidsplan 2014, Telemark Bondelag har hatt administrasjonen for Bygdevis i 2013.

Aktivitetar i 2013

- Landbrukshelg 26. – 27. januar 2013 i Langesund, samarbeid mellom BSF Vestfold, Bygdevis, Telemark Landbrukselskap. Mange ulike kurstilbod. Fekk kompetansemidlar til samlinga. Totalt 208 deltakarar, av desse 36 frå Telemark.
- Handtering og bruk av plantevernmidlar, kursdag 20. mars 2013, Søve vgs. Det var få som skulle fornye i år, derfor fekk me løyve av Fylkesmannen til å ha felles kursdag for førstegongskurs og fornyingskurs. Gruppa blei dela på delar av programmet. 29 deltakarar, av desse var det 9 som fornya.
- Handtering og bruk av plantevernmidlar, kursdag 21. oktober. Løvenskiold Fossum i Skien tok kontakt med Telemark Bondelag i august og dei ønskte plantevernkurs på si bedrift i haust. 9 deltakarar frå Løvenskiold Fossum og ein deltakar frå AK skog i Skien.
- Avløysarkurs, samarbeid med Landbrukstenester Telemark. Søkt om kompetansemidlar. 29. og 30. oktober i Langesund, program sett opp i samarbeid med Valborg Lindgren, Landbrukstenester. Felles kurs for Telemark, Vestfold og Buskerud. Telemark arrangerar avløysarkurs kvart tredje år. 24 deltakarar, av desse 13 frå Telemark. Hovudtema: HMS på arbeidsplassen, dyretragediar, handtering av storfe.
- Kurs i heimesideredigering, samarbeid med Telemark Bygdekvinnelag. Telemark Bygdekvinnelag ansvarleg og hadde økonomien for kurset. Kurset blei gjennomført 21. september, 9 deltakarar.
- Seminar om bioenergi blei halde på Søve vgs 4. april. 25 deltakarar, 23 menn og 2 kvinner. I tillegg deltok 10 elevar frå skogbrukslina på Søve. Målgruppe for seminaret var bønder, skogeigarar og andre som er interessert i bioenergi. Fekk kompetansemidlar til seminaret.
- Kurset ”Betre bonde”, målgruppe dei som driv med sau måtte avlysast da det var for få som melde seg. Kurset blir sett opp igjen i januar 2014, målgruppe frukt- og bærproducentar. Samarbeid med prosjekt ”Frukt i fokus”.
- Agronomkurs for vaksne. Nytt kurs starta hausten 2012, ferdig våren 2014. Kursavgift blir innbetalt til Bygdevis. Telemark Fylkeskommune fakturerar Bygdevis for sum kursavgift.
- Prosjekt ”Sauekjøt – ja de e gøtt”. Rekneskap og noko administrasjon for prosjektet. Prosjektet har gått i to år og blir avslutta i 2014.

Oppretting av e-post liste til aktuelle organisasjonar/institusjonar innan landbruket slik at det blir enkelt å informere desse om kva tiltak den enkelte organisasjon planlegg. Det er laga ei e-post liste, denne må oppdaterast jamnleg da det stadig er endring av kontaktpersonar.

Jord- og skogbruksorganisasjonane sitt stipendiefond

Det er ikkje dela ut stipend i meldingsåret.

Stipendiefond 1.1.2013	kr 257.888,70
Renter 2013	kr 5.069,26
Stipendiefond 1.1.2014	kr 262.957,96

Landbrukets HMS-tjeneste – årsmelding 2013

Landbrukets HMS-tjeneste er landbrukets sin egen forebyggende HMS-tjeneste og har som mål å redusere antall ulykker og yrkeslidelser. Som medlem i Landbrukets HMS-tjeneste får du tilbud om bedriftshelsetjeneste, personlig rådgiving og oppfølging av HMS på gården. All rådgiving er tilpasset gårdbrukere og ansatte på gårdsbruk, basert på landbruksfaglig og medisinsk kompetanse. Medlemmer får ekstra rabatt på landbruksforsikringspremien og hjelp til å oppfylle lovpålagte krav. Medlemstilslutningen er økende i Telemark.

**Landbrukets
HMS-tjeneste**

Norsk Landbruksrådgivning (NLR) overtar Landbrukets HMS-tjeneste (LHMS) fra 1.1.2014.

I første omgang blir LHMS en avdeling under NLR sentralenhet på Ås og alle våre ansatte fortsetter i sine stillinger. Styret for LHMS avvikles og styret i NLR blir øverst ansvarlig. Avtalene med de samarbeidene bedriftshelsetjenester fortsetter også som før. Dette betyr at det ikke blir noen forandring på tjenestetilbudet til våre medlemmer i 2014.

Det arbeides videre med å se på fremtidig organisering, samkjøring av de administrative oppgavene, avklaring på kontingentspørsmål og hvordan vi på en best mulig måte kan tilby bedriftshelsetjeneste og en helhetlig rådgivning til alle medlemmene i nye NLR til en kostnadseffektiv pris. Dette arbeidet forventes å være ferdig i løpet av sensommeren 2014.

Vi i Landbrukets HMS-tjeneste ser store fordeler ved å være en felles organisasjon, både faglig og økonomisk. Vi har stor tro på at vi samlet kan gi medlemmene et enda bredere og bedre tilbud i fremtiden.

Landbrukets HMS-tjeneste er tilknyttet Samt i Bø, Senter for Arbeidshelse og Miljø i Telemark.

Virksomheten i 2013:

Det har vært avholdt to møter i fylkesgruppa sist år. Saker som var oppe til behandling var: Helsekontroller, gårdsbesøk, fagmøter, kurs, hjelpemiddelsaker, sikkerhetsdager og medlemsverving, kampanjen Trygghet og helse.

Tema for gårdsbesøk er sikker jobb analyse og risikovurdering.

Det er gjennomført totalt 2 sikkerhetsdager på Søve vgs. Det er et tilbud til vgs

skoler med naturbrukslinjer og finansieres av Landbrukets Brannvernkomite. Det er gjennomført et Inn På Tunet kurs. Det er gjennomført 1 kurs i Praktisk HMS-arbeid. Arbeidsmiljøloven setter krav til alle som driver næringsvirksomhet om opplæring i HMS.

Landbrukets HMS-tjeneste har utviklet et grunnleggende kurs i praktisk HMS-arbeid. Kurset består av tre deler: Motivasjon, holdninger og HMS. 6 timer med E-læring. Gårdsvandring i gruppe.

Målet med kurset er å gjøre HMS enkelt, praktisk og nyttig for deltakeren. Det bygger på myndighetenes og KSL's krav. Kurset er åpent for alle som jobber med praktisk landbruk.

Kampanjen Trygghet og helse i landbruket er et målrettet samarbeid mellom offentlige og private landbruksaktører.

Norsk landbruk er en risikoutsatt arbeidsgruppe i forhold til ulykker, branner og yrkeslidelser, 3 % av Norges sysselsetting jobber i landbruket, de står for over 20% av dødsulykkene. Dette er etisk og økonomisk belastende for næringa. Målet til kampanjen er å gi en målrettet innsats for å redusere omfanget av skader, ulykker og yrkeslidelser i landbruket.

Foto: Landbrukets HMS teneste.

Det er arrangert markdager i Telemark innen følgende tema:

- trygg bruk av traktor
- sikrere håndtering av store dyr
- brann og brannsikring
- reduksjon av støveksponering i arbeidsmiljøet
- reduksjon av fallfarer
- sikkerhet i skogen
- psykisk helse

Alle fagarrangementer er et gratis tilbud til alle tilknyttet landbruket!

Aslaug Øverland

Gårdskreditt

– rask og enkel tilgang til kapital

Gårdskreditt er et fleksilån for landbruket som gir deg større økonomisk frihet. Innenfor den avtalte lånerammen styrer du selv hva du bruker pengene på, og hvor mye som skal nedbetales. Renter beregnes kun på det beløpet som du til enhver tid har benyttet. Vi hjelper deg også med lån og finansiell rådgivning.

Søk om gårdskreditt hos oss!

Landkredittbank.no/landbruk
815 52 245

 Landkreditt Bank

Rekneskapsutdrag 2013

Resultatrekneskap

Driftsinntekter:	Rekneskap 2013	Rekneskap 2012	Budsjett 2013
Rammeløyving	434 000,00	429 000,00	434 000
Refusjonar/tilskot	280 122,18	286 566,00	220 000
Inntekt kontortenester	30 000,00	30 000,00	30 000
Overført 2013, IPT	3 798,65	-3 799,00	
Inn på tunet	29 100,00	11 500,00	15 000
Annonseinntekter	13 000,00	13 600,00	12 000
Andre inntekter	3 000,00	12 020,00	15 000
Fylkesleiar	236 000,00	231 100,00	236 000
Sum driftsinntekter	1 029 020,83	1 009 987,00	962 000
Driftskostnader:			
Lønskostnader	204 773,20	212 010,00	220 000
Kontorrekvisita, trykking	35 215,84	20 559,00	25 000
Reise	59 282,40	69 223,00	75 000
Møte/kurs	223 799,44	231 579,00	232 000
Informasjon/materiell	13 851,00	12 346,00	20 000
Gåver/løyvingar	18 806,00	7 513,00	30 000
Aktivitetsmidlar lokallaga	75 700,00	66 500,00	80 000
Fylkesleiar	320 734,15	317 561,00	295 000
Inn på tunet	26 036,90	7 701,00	15 000
Sum driftskostnader	978 198,93	944 992,00	992 000
Driftsresultat	50 821,90	64 995,00	-30 000
Finanspostar			
Renteinntekter	47 620,22	29 820,00	30 000
Årsoverskot/underskot	98 442,12	94 815,00	-
Eigenkapital 1.1.2013		1 019 676,50	
Overskot 2013		98 442,12	
Eigenkapital 1.1.2014		1 118 118,62	

Avdelingsrekneskap

Avdelingar	Inntekter	Utgifter	Sum
Generelt	520 938,18	-71 653,70	449 284,48
Fylkesleiar	236 000,00	-320 734,15	-84 734,15
Opplæring tillitsvalde	64 900,00	-16 800,00	48 100,00
Styret		-177 089,00	-177 089,00
Leiarmøte	1 280,00	-38 185,00	-36 905,00
Årsmøte	-	-92 484,94	-92 484,94
Årsmelding	13 000,00	-15 900,00	-2 900,00
Landbrukets HMS teneste	-	-5 627,90	-5 627,90
IPT-nettverk	32 898,65	-26 036,90	6 861,75
Kornutval	-	-6 966,04	-6 966,04
Grøntutval	-	-20 886,05	-20 886,05
Aktivitetsmidlar lokallag	78 004,00	-75 700,00	2 304,00
Open gard	10 000,00	-799,00	9 201,00
Dyrsku'n	72 000,00	-109 336,25	-37 336,25
Sum	1 029 020,83	-978 198,93	50 821,90
Renter			47 620,22
Sum			98 442,12

Styret for Telemark Bondelag

Kjell A. Sølverød
Morten Rogn
Mathias Kleppen

Ann Kristin Teksle
Lars Vassend
Anne Birgit Sollid

Line E. Aaselid   Bergit Li

Revisjon

Frå og med 2011 blir rekneskapan til Telemark Bondelag ført som ein del av rekneskapan til Norges Bondelag. Rekneskapan blir derfor revidert av Norges Bondelag sine revisorar.

Medlemsoversikt pr. 31.12.2013

	Lokallag	31.12.2013	31.12.2012
80501	Eidanger	60	58
80601	Gjerpen og Solum	277	273
80701	Heddal	83	84
80702	Gransherad	21	21
81101	Siljan	77	78
81401	Bamble	111	113
81501	Sannidal/Skåtøy	83	82
81701	Drangedal/Tørdal	83	86
81901	Holla	56	55
81902	Lunde/Flåbygd	60	60
82101	Bø	137	140
82201	Saude og Nes	124	125
82601	Tinn	67	70
82701	Hjartdal	52	55
82801	Seljord	51	46
82901	Kviteseid	54	54
82903	Morgedal	35	34
83001	Nissedal	45	39
83101	Fyresdal	55	54
83301	Tokke	40	41
83401	Vinje	105	103
	Direkte medlem	1	1
	Sum	1677	1672

Leiar og kasserar i lokallaga

Lag	Leiar/kontaktperson	Kasserar
Bamble	Erik Dahl Dalsveien 88 3960 Stathelle	John-Torbjørn Wingereid Høenvn. 231 3960 Stathelle
Bø	Håkon Mæland Jønnebergvegen 15, 3803 Bø	Hans Forberg Forbergvegen 118, 3803 Bø
Drangedal og Tørdal	Kjetil Bergan 3753 Tørdal	Jon Bustrak 3750 Drangedal
Eidanger	Lars Vassend Høgsetvn. 22 3914 Porsgrunn	Kjetil Halvorsen Langangsvegen 427 3947 Langangen
Fyresdal	Kim Akre Hopland 3870 Fyresdal	Aslak Snarteland 3870 Fyresdal
Gjerpen og Solum	Kim Erik Ellingsen Håvundv. 299 3713 Skien	Ivar Gulseth Mælagt. 89B 3716 Skien
Gransherad	Paul Åsmund G. Rokstad 3691 Gransherad	Kjell Aasland 3691 Gransherad
Heddal	Svein Sem Heddalsv. 590 3677 Notodden	Hans G. Holla Hollavegen 124 3677 Notodden
Hjartdal	Olav Tho 3690 Hjartdal	Hilde Reisjå 3697 Tuddal
Holla	Per J. Obrestad Skienvegen 713 3830 Ulefoss	Håkon Øygarden Romnesvegen 130 3830 Ulefoss
Kviteseid	Trygve Straumsnes 3853 Vrådal	Trygve Straumsnes 3853 Vrådal
Lunde og Flåbygd	Simen Settendal 3825 Lunde	Jarle Hegna 3825 Lunde
Morgedal	Terje Haugen 3848 Morgedal	Terje Haugen 3848 Morgedal
Nissedal	Olav Borstad Fjone, 3854 Nissedal	Kjetil Hølje Fjalestad Fjone, 3854 Nissedal
Sannidal og Skåtøy	Ragnhild Fuglestveit Kjølebrønnsv. 134 3766 Sannidal	Bente M. Tangen Gjerdev. 4 3766 Sannidal

Lag	Leiar/kontaktperson	Kasserar
Saude og Nes	Rollef Flathus Nordagutuvegen 937 3820 Nordagutu	Mikkel Anderaa Nesoddevegen 112 3810 Gvarv
Seljord	Marianne Vadder Åmotsdalsvegen 124 3841 Flatdal	Tore Mæland 3841 Flatdal
Siljan	Morten Nystad 3748 Siljan	Svend Ole Øverbø 3748 Siljan
Tinn	Gjermund O. Bakke 3656 Atrå	Sigmund Olav Strand 3650 Tinn Austbygd
Tokke	Kirsti Sandland 3891 Høydalsmo	Jørund Håvard Askje Skålebygdi 82, 3890 Vinje
Vinje	Tone Edland 3895 Edland	Ove Kringlegarden 3893 Vinjesvingen

Rekneskapslag/kontor som har samarbeidsavtale med Norges Bondelag

Anders B. Lunde Regnskapskontor, Bjørkedalsvn. 385, 3948 Porsgrunn	Dagleg leiar Anders B. Lunde
Augon Myrjord Rekneskapskontor, Askildtvegen 60, 3804 Bø	Dagleg leiar Augon Myrjord
Auver Brokka Rekneskapskontor, 3840 Seljord	Dagleg leiar Auver Brokka
Bamble Regnskap SA, Boks 16, 3995 Stathelle	Dagleg leiar Svein Inge Nyhus
BG Økonomi AS, Tinn gate 108, 3660 Rjukan	Dagleg leiar Grete Alise Storli
Bringsvør Rekneskapstenester, Skålebygdi 315, 3890 Vinje	Dagleg leiar Signe Bringsvør
Bø Rekneskapslag BA, Boks 32, 3833 Bø	Dagleg leiar Halvor Eika
Callisto Rekneskap AS, Postboks 79, 3832 Lunde	Dagleg leiar Liv Astrid Funnemark
Din Regnskapsfører Kragerø AS, P.A. Heuchsgt 29, 3770 Kragerø	Dagleg leiar Torild Sættem
Eggerud Finans AS, 3650 Tinn Austbygd	Dagleg leiar Olav Eggerud
Fyresdal Rekneskapskontor AS, Boks 70, 3885 Fyresdal	Dagleg leiar Helga Ramsvatn
Hjartdal og Gransherad Rekneskapskontor AS, Boks 12, 3665 Sauland	Dagleg leiar Helge Bamle
RD Rekneskap AS, Høydalsmøvegen 752, 3891 Høydalsmo	Dagleg leiar Rune Djuve
Rising Regnskap AS, Risingv. 2, 3716 Skien	Dagleg leiar Ole Petter Gonsholt
Seljord Rekneskapservice AS, Slettentunet, 3840 Seljord	Dagleg leiar Hans Olav Omtveit
Sønstegård Regnskapservice AS, 3652 Hovin	Dagleg leiar Øistein Sønstegård
Teleregnskap AS, Vekanvegen, 3840 Seljord	Dagleg leiar Anund Holte
Vekstra Tinn AS, Boks 31, 3661 Rjukan	Dagleg leiar Hans Røysland
Treungen Rekneskapskontor, Boks 27, 3883 Treungen	Dagleg leiar Augon Kåsa
Vestmar Regnskapssenter AS, Strandgt. 9, 3750 Drangedal	Dagleg leiar Elling Tørnes
Vest-Telemark Rekneskapservice AS, Boks 68, 3886 Dalen	Dagleg leiar Sigvart Asle Lie

Står du framfor viktige valg for fremtiden?

TINE Strategi og Veivalg

Bonden som bedriftsleder må planlegge og lede virksomheten på lang sikt. **Strategiprosesser** dreier seg om å gjennomføre veivalg. Riktig retning vil sikre lønnsomhet på kort og lang sikt!

Sertifiserte rådgivere kan bistå med å

- Utforme mål
- Kartlegge muligheter
- Utvikle alternativer
- Vurdere og motivere til valg
- Stotte i gjennomføring

Tar du ikke valg selv, vil omgivelsene gjøre det for deg!

TINE Rådgiving

Kontakt TINE Rådgiver eller les mer på medlem.tine.no

Vest-Telemark Økonomi & Rekneskap AS, Granlivegen 1, 3850 Kviteseid
Dagleg leiar Runnar Ruud / Aasulf Råmunddal
Vinje Rekneskapskontor AS, Raulandsv. 214, 3890 Vinje
Dagleg leiar Grethe Sørbø Solstad
Øy fjell Rekneskapskontor, Øy fjell, 3890 Vinje
Dagleg leiar Wenche Tvedt Trovatn
Aastad Rekneskap, Vallevieien 44, 3960 Stathelle
Dagleg leiar Hege Bråthen

SØVE VIDEREGÅENDE SKOLE

Søvevegen 12 - 3830 Ulefoss
Tlf.: 35 91 87 00 - e-post: sove.vgs@t-fk.no
Hjemmeside: www.sove.vgs.no - Se også www.naturbruk.no

Skoletilbudet 2014/15 (Fra 1.8.14 er vi Nome videregående skole, avdeling Søve)

- VG1 Naturbruk
- VG2 Skogbruk
- VG2 Skogbruk med vekt på jakt, fiske og friluftsliv
- VG2 Landbruk og gartneri
- VG2 Heste- og hovslagerfaget
- VG3 Studieforbereende VG3 naturbruk - velg enten generell eller spesiell studiekompetanse. Den siste med fordypning i biologi eller kjemi og matematikk.
- VG3 Landbruk - gir fagutdannelse i landbruk
- VG3 Påbygging til generell studiekompetanse
- Voksenopplæring agronom, deltid over 2 år – 2014-2016
- Fagskolekurs i ledelse, økonomi og markedsføring (deltid)
- Fagskolekurs Sau (deltid)*
- Fagskolekurs Foredling av naturbaserte råvarer (deltid)*

* Med forbehold om offentlig godkjenning av nytviklet studieplan. 3 overstående moduler + egen prosjektoppgave som modul 4 skal gi tittel agrotekniker bygdenæringer.

Universitetet på Ås kommer med skogfagstudentene for et tre ukers universitetskurs i praktisk skogbruk i juni hvert år.

Skolen har internat for 60 elever, stallplasser til elevenes hester, kennel og smådyrplasser.

Ta kontakt med skolen for nærmere informasjon.

Velkommen skal du være!

- langsiktighet, sikkerhet og best økonomi

Enten du er storfeprodusent med 2 års produksjonssyklus eller kyllingprodusent med 30 dagers oppfostingstid, så ligger det et langsiktig perspektiv bak investeringene i kjøttproduksjonen.

også garanterer for avsetningen din, uansett hvor du bor eller hvor stor produksjon du har. Men kanskje aller viktigst: En samarbeidspartner med et overordnet mål om å bidra til best økonomi for bonde - både på kort og lang sikt.

Da er det trygt å ha en samarbeidspartner med den samme langsiktigheten som selve grunnlaget for sin virksomhet. En samarbeidspartner som

Telemark Bondelag

Landbrukets hus, Bøvegen 271, 3810 Gvarv

Tlf. 35 95 90 30

E-post Telemark Bondelag

telemark@bondelaget.no

Heimesida til Telemark Bondelag:

www.bondelaget.no/telemark

og

www.landbruketshus.no

